

مکتب

۱۹۱۳ نچى سنه

۱۳۳۱ نچى سنه ربیع الآخر ۱۲

مارت ۸

۲ نچى سان. ايکى آئنهده بر چغا طورغان تعليم و تربيه ژورنالى. ۱ نچى يل.

گيمنازيه حقنده.

صالقون قان ايله قارشولى آلور. طبيعى بار. بزرده شادلاندىق، بار بزرده سويندىك. اول كونلرده هر كمنىڭ آغزنده شول سوز ايدى، سويلى شادلانا، شادلانا سويلى ايدى « قزلبز اوچون گيمنازيه درجهسنده بر مکتب»، ديمك تاتار قزلبزىنه مخصوص بر گيمنازيه، «تاتار قزلبزى گيمنازيهسى»، مىلى روحك بولغان بر گيمنازيه، شول گيمنازيه، كه اول بزرگه كيل چكده حقيقى ملت آنالرى جيتشدره چك. ئه ييو، ملت آنالارى «ديمك، اول گيمنازيه بزرىڭ ملت بزرىڭ آناسى، معنوى آناسى بولاچق» ديدى، يوزنده بر شادلىق ظاهر بولا، آنىڭ كوزلرندى استقبال اميدلىرى يالطرى؛ اول: «ايندى بو كو- ندىن صوڭ بىز ياشايه چكيز، بىز باشقەرلر ايله برگه ياشارگه تاماميله حقلى بىز، بىز ياشيبىز، بىز بار، بىز بولاچق بىز» دىگان كبك بتون طور مشنده، نفسنده بر عزت كورسهته ايدى.

ديمك هر كم آنىڭ بولوون چن قلبدىن، قزوقان ايله تلى ايدى. لىكن... بو بىر نلوا ايدى.

فيژرال ۲۱ ده بولوب اوزغان الوغ يوبىلى مناسبتى ايله قزان مسلمانلارنىڭ قزلبز اوچون گيمنازيه درجهسنده بر اورطه مکتب و بزرده يتيمه قزلبزى پریموت تاسيس ايتەرگه قرار بىردكلرى غزىته صحيفه لرنده تکرار يازلغان مىلى مطبوعاتىڭ بر قسىمى بوخيرلى تشبىنى قوز وغنه تبرىكله بده آلغان ايدى. ظنمچه مطبوعاتىڭ ايله برلىكده بو سوينچلى خبرنى هر بر طوتاش و خانملر بزرده تبرىكله قارشى آلغانلردى. چونكه بو اش و بوتشبت عصرلردى بىرلى قاراڭغولقده اونوتلوب ياتقان خانملر عالمىنى برنچى مرتبه ايسكه توشورو و آلارنىڭ حاللرینه برنچى مرتبه اوله رق كوز سالو، ايله نوب قاراو ايدى.

افراد ملت نىڭ بو تشبىنى خاتون قزلبز- نكده اوز بىز كوك انسان بولدىقلىرىنى، ايرلر ملت نىڭ بر فاناتى بولسه، خاتونلر ايكىنچى فاناتى ايدىكىنى آڭلى باشلاو بىزنى كورسهته ايدى. بوڭار كم شادلانماس و نيندى انسان بونى

اگرده سوکفی کونلرده تارالغان «گیمنازیه بولمی ایمش» دیگان خبرلر درست بولوب چقسه، بو بزنگ اوچون بیوک محرومیت، هیچ بیر قایتاروب آلورغه ممکن بولماغان بر ضیاع ایدکنک شهبه یوق. چونکه بز بوندی بیوک اشنی شوندی الوغ به بیرم مناسبتی ایله هر کمنگ روحی کوتارنکی، قولى آچق وقتده اشلی آلمغاچ، باشقه وقتده اشلی آلور بز دیوب کم ایته آلور.

بعض بیر خبرلرگه کوره، گیمنازیه مسئله- سینک بوندی آغر بر حالگه فالو وینه قوتنگ (معنوی قوت) ایکیگه بولنووی (بیر طرفنگ پر بیوت یاغینه وایکنچی طرفنگ گیمنازیه یاغینه آیرلوری) بولغان ایمش. اگر بیر ژانلنده بر آغزدن گیمنازیه گه گنه قرار بیر یلوب، اشکه کرشولسه، بیک آنسانلق ایله وجودکه چغار ورغه ممکن بولغان ایمش.

احتمال بو طوغر بیدرده، بزنی هر بر سعادتدن محروم ایتمک اتفاقسزلق بو مسئلهدهده فائده بیرماگاندر.

لکن بوندی اجتماعی مسئلهلرده بر وقتده بارلق صنفنگ بر آغزغه کیلووی ممکن توگل، خصوصاً بزنگ کبک نادان ملتله آراسنده بونی کوتهرگه یارامی، بزده هر وقت آنندی اختلافلر بولاچق. مونی هر وقت آلك توتارغه تیوش. لکن یاشیم دیگان بر ملتکه وشول ملتنگ آکلی اعضالرینه موندی مانع لرغه قارابقنه طوقتالوب فالو، آله آلفان اشکه «بو بولمی ایندی، فلان کشیده بولا طورغان ایش توگل دیوب ایندی» دیوبکنه قول سلته و یارامی، بزگه شول مانعلرنی اوزوب اشلرگه کیرهک بولا. ذاتا حاضرگی کونده ملتنگ آکلی صنفلرینک بارلق وظیفه-

بز بیت بیک کوب نرسه نی و بیک بیوک ملی شانلر بزنی تلبیز؛ اورنی چقانده قزو، قزو محاکمه ایتوب تل ایله هر قایوسینه ایرشه بز. حتی بعض وقت عملدهده باشلاب قویابز. بزنگ بیت باشلاب طاشلاغان اشلر بزده آز توگل. لکن بز شول سویله گان و باشلاغان اشلر بزنگ برسند بولدر اغنه آلمبیز، اولغنه آز، کیچه قزو فان ایله سویله نگان، بو کون باشلانغان اشلر بزنگ ایته گه «بولمی ایمش» دیگان خبرینی ایشتو ایله بر بزده متأثرده بولمی. «ئه آلا ایکن» دیه بزده بتره بز، چونکه اول وقتده ایندی بزنگ قایناغان فان، اورینه قایتوب، صالحونایغان بولا؛ اول وقتده ایندی بز لدتله نور اوچون ایکنچی بر خیال ازله رگه کرشکان بولا بز. مونه گیمنازیه مسئله سیده نق شولای بولدی.

سوکفی کونلرده «گیمنازیه بولمی ایمش» دیگان خبرلر تارالغاندن تارالبارا، ئه کیچه گنه بیر ژاننگ کیلک زالنه آغزلردن اوطلر صاچوب سویله نگان، مطبوعات بزده یالقونلی مقاله لر ایله مذاکره ایتمک گیمنازیه حقتده «بولمی ایمش» خبرینی ایشتو بر کیمگهده تأثیر ایتمی. بز ایندی آنی اونوتقان، حتی مطبوعات بزده حاضر آنی تلبینهده آلمی، حتی شول گیمنازیه نی بولدرور اوچون صایلانغان کامیسیبهده اوزیننگ وظیفه سن اونوتقان توسلی؛ آنکده طاوشی طنی یوق، اول صایلاوچیلرینه شول حقه معلومات بیرونی، آتچوت کورسه تونی اوزینه بورچ دیوبده صانامی.

مونه بو بزنگ قانبزغه سکشکان بر آورو، شول آورو بزنی کوب تل کلر بزدن محروم ایتمی وهمانده ایته.

بوده شول نسبتدو ك اهمیتلیدر. بزده بو كونگه قدر اصول قدیم ایله اصول جدید کورهشی کیلدی، بو کوره شده بز هر هر مانع لرغه ك و كرهك کیپروب کوره شدك، عاقبت غالب بولدق، ایندی بو کورهش بتدی. آنك اورینه یاكی بر کورهش، یاوروپا مدنیتینی قبول ایتوب ایتمه و کورهشی باشلاندى. بزنگ حیاتبز و بزنگ بیر یوزنده باشقه لر ایله برلیكده تاتار و مسلمان بولوب یاشاوبز ملی روحده یاوروپا مدنیتینی قبول ایتوگه باغلی بولغانلقدن بز هر هر مانع لرغه ك و كرهك کیپروب طرشورغه و بو کوره شده ده غالب کیلورگه تیوش و بو بزنگ مقدس وظیفه بزدر. ش. احرف.

لری ده آكلاماغان بر صنف طرفندن چغارلغان مانع لرنی بمر و آلارنگ آباق آستینه قویغان کیسكه لرین آشا آنلاب اش اشلر توگلمی؟ بو كونگه قدر اشلر نوب کیلگان اشلر، آچلغان مکتبلرگ برده فارشی توشوچی بولما. غانمی؟ بوق بر توگل بیش بولغان. لکن نه لیگی آكلی صنف اول مانع لر دن آغه چقانده قولینه آلغان اشنی اشلرگان.

فکر مچه بو گیمنازیه مسئله سیده شوندیوق بر مسئله، اجتهاد ایتکانده، غیرت ایله آرومی طالمی آرتندن یور وچیلر بولغانده بولماسلیق بر اش دیوب قارارغه یارامی. خصوصا بو مسئله بزنگ آرابزده یاكشا باش کوتهرگان بر کورهش، بزنگ اوچون اصول جدید ایله اصول قدیم کورهشی نی درجه اهمیتلی بولغان بولسه

مدرسه لر بز حقتده.

مؤسسسه ایتوب اعتبار ایتلک لری حالده، بعض وقتلر بر اوك مؤسسسه ایتوبده یور وتولدیلر. بر بیرده زور شا کردلر اوقی طورغان یورط - مدرسه اولمیچه، واق بالالر اوقی تورغان اوروغنه بولسه، «مدرسه لری یوق مکتبلری گنه بار» دیوله ایدی. اگر شول مکتب یا که خلق نه یتوونچه «مه پتک» زورا- یوب کیتوب مدرسه بولسه هم بالالارنی شول مدرسه ده گی خلفه لر اوقوتا باشلاسه لر، مدرسه، مکتب گه ده مدرسه گه ده جواب بیره، ایکی مؤسسسه بر گه قوشولا ایدی. هم باشقه مکتبلر ده

بزنگ تورک - تاتار عالمنده گنه توگل، عموما اهل اسلام عالمنده علم تحصیل ایته طورغان اوروغ اولوق اوزره حاضر گه قدر مکتب، مدرسه اسملرنك ایکی درس مؤسسسه سی بولوب کیلدی. یاؤر و پاده علم ننگ ترقیسی ایله درس مؤسسسه لری کوبه یوب، کوب بوتوقلارغه آیرلوقی حالده، بزنگ اسلام عالمی علمده ترقی یا که تدنی ایتسه ده، همیشه شول مکتب ایله مدرسه دن باشقه بر نرسه ده آرتدر - مادی. مکتب ایله مدرسه بزنگ بو طرفلر ده باشقه مسلمان عالمرننده آبروم آبروم ایکی

طرفندن «اورشو» ایشتمکلىرى، باى بالالىرى
 بيشمه تلىرى اچندن آق ياقا قويلارى سببلى
 آتا آنالىرى، طرفندن سوگولدىلىرى وقتده،
 بزنىڭ مدرسە شاگردلىرىمىز نىندىدىر اصلاح دىگان
 نرسەلەر سوراپ حضرتلىرىنىڭ، آتالارىنىڭ بىر
 دعالارنى آلار ايدى. بولار بارسىدە نىندىدىر
 كوچلى بىر احتياج (потребность) آرقاسىدە غنە
 كىلوب چىقارغىلى ايدى. بوتون خلق اوزلىرىنىڭ
 نى اوچون بوندای اشلرنى اشلەدىگىلىرى بىردە
 بىلمىلەر ايدى؛ شاگردلار ايسە بىر خصوصە
 بىگىرەك جەيەولى ايدىلەر. خلق «زاماناسى شول
 ايدى» دىب جواب بىرگان وقتدە شاگردلار،
 اوزلىرىنىڭ مدرسەدن چىقارلورغە حىكم ايتىلگىن
 ايدەشلىرىن مەدافىعە ايتوب، يا كەبعض بىر منطق
 كىتابلىرىنە آچو ايتوب اختلال چىقارغانلىرىن
 ايتەلەر ايدى. بولار بارسىدە اوزلىرىنىڭ
 طبعى بىر قىانون آلدندە بوين صونوب
 اشلانگىنلىكلرنىڭ آكلاپ يىتمىلەر ايدى. چونكە
 ياۋروپا مەدنىتىنىڭ مېت دىگىزى درجەسىدە
 قۇتلى بولغانون سىزو، آنىڭ آستىدە ھلاك
 اولماس اوچون آنىڭ طلب ايتىكەن بار نرسەلرنى
 قبول ايتىمى ياراماغانن آكلاواو چوندە بايتاق
 زور حاضرلك كىرەك ايدى.

ايندى بىر سوڭقى وقتدە غى جدى حرىكلەردىن
 ايلە اوزمىزنىڭ بو ياڭا مەدنىتكە قوشلۇ يولندە
 «آكلى تورغان حال» گە كىلگىنلىكىمىزنى
 كورسەتدىك. تورلى قاللاردە غى مسلمان تاتار-
 لرنىڭ دارالعلمىن، دارالمعلمات، ھىر مەكتەپلىرى،
 اېڭ سوڭقى كۈنلەردە حتى گېمنازىيا، پىرىيوت
 دىب جدى صورتە اشكە كىرىلدى ھىم ايتىلدى
 تەلىم خصوصەدە دوماغە اوتكارگان داقلادىرى،

كوب وقت مەكتەپ و مدرسە دىگان اسملەر ايكى
 آبروم مۇسسەلەرنى كورسەتمى ايدىلەر. ياۋ-
 روپادە نىقدەر كوب درس مۇسسەلەرى، حتى
 تىرىبە مۇسسەلەرى، پىرىيوتلار فلانلەر بولسە،
 بزىدە بولارنىڭ بارسىدە. تا اون طوقىزىچى
 عصرنىڭ آخىرىنە قدر، شول ايكى، بىر بىرىدىن
 نىق آبرولماغان مۇسسە - مەكتەپ ايلە مدرسە
 جواب بىرە ايدى.

سوڭ زىمانلەردە، ياۋروپا مەدنىتى بىزنىڭ
 اسلام عالمىنىڭدە بعض بىر قىسىملارنى اوز تەئىرى
 آستىدە آلا باشلاغاچ، بىزنىڭ مسلمانلەردە، تەلەر
 تەلمەس، ياڭا مەدنىتكە، ياڭا طور مەشقە بىر آز
 ياقىنايورغە مېجور اولدىلار. لىكن آلار بىر
 ياقىنلاشونى اوزلرنىچە گنە آكلاپ، اوزلىرىنىڭ
 ايسكى طور موشلارنىڭ اسبابىن ياڭا طور-
 موشقە ياراشدۇرغە، اگىر ياراب ىتمەسە
 نىچوكدە بعض طشقى بوياولار ايلە بولسەدە،
 آنىڭ توسىنە ايلە نىدرگە كىرىدىلەر.

خىلقلەر اوطورغىچلارغە آياق بوكلەپ اوطور-
 سەلارە اويلەرىنە اوستەلەر كىرىدىلەر ايدى.
 سودا خلقى اشنى الكىگى تىرتىب ايلە
 يوروتسەلەردە، كىيىنلەرنىڭ الكىگى توس-
 فورمالارنى بوزماسەلەردە، كاتتور شىكلەر، كاصەلەر
 كىرىدىلەر ايدى؛ ملالەر، خىلقلەر، شاگردلار
 تىزە نوب ايدەنگە اوطور بىر بورونغى تىفتازانى،
 مەشكىتلەر، ھىدايەلەرنى اوقوسەلەردە پارتالەر، قارا
 تاقطالەر كىرىدىلەر ايدى.... چونكە بورونغىنى
 قالدرايسىلەر كىلمەسەدە ياڭا غە قوشلورغە
 تىلەر ايدى.

ئەلى ياڭا غە بعض مۇلفلەر الف لىلە ھىكايە-
 لىرى صورتدە تىياتىر و رسالەلەرى يازوب خلق

دورنن اوزدى هم مکتب بىرلە مۇرسەدە بىر بىرىدىن آيرىلدىلار؛ آلاردە شا كىرىلەردە دىرىلەردە، تەمىر، تىرىب اشلرىدە كوندن كون يۈنەلە بارالار؛ ايندى تىم ياۋرۇپا فورمىسىدە، حىسنىدە، عالىدە مۇرسەلرى وجودكە چىقىدى، مۇمىدە، قاسمىلەر ھىمىشە شۈندى بىر سۈرتقە ايلەنۈپ بارالار. مۇرسە اچىدە كى كىشىلەر گۇيا مۇرسەلرنى كون بىكون آلفە آلۇپ بارالار. اما قايسى طرفقە؟ مۇنى اويلاپ اۈچىنە چىغان كىشىلەر يوق. اول آلتىنچى يىللەردە بىو حقدە اويلاغان كىشىلەر گۇيا توشۇپ يوغالىدىلار؛ مۇداندە مۇرسە خصوصىدە قاىغرتۇچى مۇش كۈچسز كىشىلەر، اوزلرى يول باشچىلەرغە مۇتاج اولغان خىلقلەرغە قالىدى؛ لىكن بۇلار بۇ حقدە ھىچ بىر قىسىم كورسەتە، نىھىت ايتە آلەمىلار؛ بىعض مۇعلملەر بىز مۇرسە پىراغراممىسىنى كىمناز يا پىراغراممىسىنە قاراپ يىصادق دىلەر؛ بىعضىلار مۇسر استانبۇل مۇكتىبلرى طرزىنە ايلەندىرەمىز دىلەر. مۇعلم نىياز افندى مقصودى مۇرسەلرنىڭ تۈرلى قىسىم (فاكولتەت) لىرگە بۇلۇپ يىصالغان پىراغراممىلرنى (بىيان الحق ھىم شۇرادە) نىشر ايتىدى. بۇلار مۇمۇكا اۈششاغان باشقە اشلرمىز ايلە كورساتەمىز، كە بىز مۇرسە- لىرگە نىسبەتدە بۇتونلەرى تۈبەن باصقەدە، ھىم شۇل الك كى «مۇنىت آلدنلغى آكسۇز ھال» (несознательное состояние) دە شۇل بۇ- رۇنغى بىشىمەتكە آق ياقا قۇيو دورىندە طۇرامىز. بىز مۇرسەنى، ياۋرۇپادەغى بىر بىلىكى مۇسسە سۈرتىنە نىچىك ايتۇپ ايلەندى- رۇنى، نۇگل ھتى آنىڭ اورنا يا كە ھالى مۇكتب اولۇونىدە آيرىمىز. بىنلەر تەمىر ايتە، طىشىقى

مۇلى ادارەلەر، زىمىستوالار ايلە مۇعارفى اشى خصوص- صىك (مۇلا اوفادەغى كىبى) قۇلغە قۇل تۇتۇشۇپ بارۇلرى ايندى اشنى آكلامق دىمىكىدەر. ھاضر ايندى بىزنىڭ مۇطبۇعات و باشقە كۇپ اجتماعى اشلرمىز بىزنىڭ يا كۇا مۇنىت آلدندە اول الك كى آكسۇز (несознательное) ھال (صاصتا يانىدە) دن اوتۇپ اولۇغ مۇنىتتى آكۇلا- غانلغىمىزنى، «ياۋرۇپا مۇناسى ايلە مۇنى اولغان مۇسلمان تاتارلار» بۇلۇرغە قىسىم آدۇم نى باشلاغانلغىمىزنى كورسەتەلەر.

لىكن بىز اوزمىزنىڭ مۇشىتنىڭ ايك تۇيۇنلى نۇقتەسى اولغان مۇرسەلەرگە كىلىسەك، بۇ خصوص بۇتونلەرى باشقە بىر ھالەدەمىز. بىز مۇندە اوزمىز ئۇلى مۇندىن اۈن، اۈن بىش يىلغى ھالەزدىن بىردە آلفە كىتكەنمىز يوق دىلەرلك.

۱۹۰۶ نىچى يىلغى نىشنى دە بۇلۇپ اۈنكەن جەمىئەتدە بۇ حقدە آيرۇم كامىسىيەنىڭ اشلگان اشلرى، سىدگراى افندى آل كىن، يۇسۇف افندى آقچۇرىنلرنىڭ سۇيىلەگان سوزلرى (۱) بۇ حقدە زىمانىدە بىلكە مۇرسە اھلىلرنىدە ياخشى اۈق امىدلر بىرگاندىر؛ لىكن مۇلسنىڭ باشقە اشلرى كىبى بۇ خصوصىدەغى اشلرىدە بىر نەرسەگە آشا آللى قالىدى. سىياسەت ھالىمى، خىلقمىزنىڭ نادانلغى اچىدە، اول اشلر دىكىگىزىدە كى چاتقى كىبى يۇغالۇپ كىتىدىلەر. دىرست مۇرسەلەر ۱۸۹۰ نىچى يىللەردە رۇس ھالىلرنىڭ تىسۈبىر ايتىكان مۇرسەلرى تۇگل. اول ايندى اول زىمانىدەغى كىبى ھىم ھىم يۇرۇلى ھىم سۇقۇلر غۇر بىلەرگە مۇلجاءلر (پىرىپۇتلىر، باغادىلنى) بۇلۇ

(۱) ھىوم رۇسىيا مۇسلمانلرنىڭ ۳ نىچى رۇسى ندۇد-

پراگرامما بىزگە نىچوك يارار دىوب بعض نرسەلەر يازارغە تەلیمز .

لەکن موندە بىر نرسە بار؛ مدرسەمىزنى، قېول ایتەرگە كىرشدەمىز مەدنىتنىڭ نىندىگنە مەكتىمى صورتىنە كىرتىپ قويىمىق، مۇنڭ ایلە بىز «جمیع علملرنىڭ منبعى» سانالغان اوزمىزنىڭ بىردىن بىر مۇسسەمىزنى بىتورگان بولامىز . چۈنكە شىرقنىڭ مدرسەسى ایلە غىربنىڭ مۇسسەلرى ھەر نىقدر علم — اوقۇ يورطلرى ايسەلردە، بىر بىرسىنە تامام باشقەلاردر . بولارنىڭ ھەر ايكىسى اوزلرىنىڭ منسوب اولدقلىرى قوملرنىڭ رو-ھلرىنە، معیشتلرىنە قاراب كىلۇپ چىقولارى ترقىلرى، تارىخلرى ایلە بىر بىرسىدن تامام آيرالار . بىزنىڭ مڭ يىللىق بو ایدىشمىز، مریمىز حاضر اوزىنىڭ اوزلىكن (самобытность) يوغالتا، بىتە . اىندى اول حقیقتا بىر غىربى مۇسسە اولغانچى اوتكارگان مڭ يىللىق مەدنىتى نىندى حالدە بوغانون ھم اوزىنىڭ بو اشى ایلە نرسەلرن يوغالتقانن كورساتور اوچون بىز «مکتب» نڭ كىلەسى سانىدە قىسقەغىنە صورتدە مدرسەلرمىزگە بىر تارىخى قاراش يازارمىز ھم مقصودقە آندىن صوڭ كوچەرمىز .

احمد زكى

توسن اوزگارتمىز، اوزىن بىلىگلى بىر حالگە قويغانمىز يوق . شا كىردلر حتى اىڭ صوڭ كۈندە ھمان شول بورونقى معنا ایلە اوك، نى اوچون ايكانون آچق بىلمىچە، اختلال ایتەلر؛ آلا بىلىگان كىمى مدرسەنىڭ شونداى حال (پالائىنىيە) سن مدرسە باشىدەغى كىشىلردە بلۇپ یتىمىلر . مدرسەنىڭ موندى بىلىگوسىز (неопредѣленное) حالدە طور ووى اىندى یتەلرك بولدى . اگىر بىز اوزمىزنىڭ شول دارالمعلمین، گىمنازىيەلر دورىنە یتىگان ھم «ياۋروپا معناسى ایلە مەدىنى مسلمان تاتارلر» بولوغە حاضر ايكانلىگىمىزنى آچق كورسەتىك دىسەك، البتە بىزگە مدرسەنىڭ ياۋروپا مۇسسەلرى آراسىدىن قاىوسى بولورغە تىوشىلىگىن بىلىگولەرگە، بىلىگولە نوب یتسە اول وقت شول آلو-نغان مۇسسەنىڭ اوصتافى پراگراممى بىزنىڭ مدرسە-لرگە دىنمىز، ملىتمىز نقتەسىدىن نىچوك ایتوب قېول ایتلورگە كىرەك ايكانون آچق بلورگە ھم بلوگنە توگىل، بو حقدە عملادە قىمى تىبىرلەرگە كىرشورگە تىوشىدر . اوشبو حقدە بىرىنچى آدم اولسون دىب بىز «مکتب» دە (۱) مدرسە نىندى مۇسسە ؟ (۲) روسلار اوچون ياسالغان

اصول تعليم

ايسە قاعدەسىز بولورغە مەمكن توگىل؛ بو قانون الھى و عادت اللەنىڭ جىربانى ایلە شولاي بولغاندر . مثلاً: بىر بالا ايكىگە بىرنى قوشسەڭ اوچ بولاسن بلە . لەکن بو آنا رىغە بىدھى توگىل؛ ايكى-گە بىرنى قوشسەڭ اوچ بولاسن بلورگە، اول

نىندىگنە بىر علم، فن يا كە معنى بولماسون، آنڭ تعليم اصولى، شىبھەسىز، اوبىرە نوو او بىرە تونڭ قاعدەلرى بولادر . چۈنكە دىنيادەغى بىتون حركت، اش ھەمسى طىبىعى يا كە رىاضى اوزگا-رىلردىن عبارتدر . طىبىعى و رىاضى اوزگارشلر

«اصول تعلیم» عادتده، طشدن فارغانده، ایڭ اهمیتسز و اعتبارسز قالدورورغه تیوش توسلی بولغان نرسهلردهه جلد جلد کتابلر یازوب اوزون ملاحظهلر و تیره ن فکرلر یورتهدر. دیهککه، چن معلم بولور اوچون، شولارنڭ کوبسین باشدن اونکاررگه و حاضرله- نورگه لازم بولا. حالبوکه، وای بزنگ حالمزگه! میداندهغی کوب کتابلرنی تیکشروب فارالسسه، بر تاتار معلمن طوتوب امتحان قیلونسسه، البته یوزمز قزاراچق. اعترافی ایتهرگه تیوش: بز باربزه بو گناهغه باتدق. لیکن امیدلی: انشاءالله، ملت بزنی عفوایتهر، چونکه بزنگ پیداغوقلارمز، معلم حاضرلهوچی یورطلارمز یوق ایدی، حاضرده یوق ئهلی. بز صوفر ایڭ، بلمیچه گناهغه باتدق. بودرست. اما مسئلهنڭ ایکنچی یاغی ده بار: اصول جدیده کره باشلاغاندن حساب ایتسهک، یکر می یل مقدار ی تاتارشا کردینڭ باشی، هیچ توقتاوسز تعلیم یولنده اشلهدی. اول اختیارسز آکلانو یولنده تورلیچه تجربه قیلورغه، هر تورلی قاعدهلر ایله باشن و نارغه، شولارنڭ اچندن یاخشى سن تابارغه، اجتهاد ایتدی. چونکه آنڭ آلدنک بر پیداغوق طرفندن توز ولگان رهبر یوق ایدی. اشینه بحث ایتسهک اوز باشی ایله جواب بیررگه طریشه ایدی. بو اش تاتار معلملرینڭ طبیعی و اساسلی ترقی ایتولر- ینه بر قدر سبب بولدی. تاتار معلمی دوماشنی آلغان تجرب بهسی ایله تعلیم یولندهغی معلوماتن ضبطلی صورتده هم مخصوص فنی اصطلاحلری ایله سویلی و یازا آلسه ملی پیداغویابزده بایتاق ترقی و کوب خدمتلر کوزگه کورنور

بایتاق مشقت چیککان، بایتاق نهرسهنی اوّل بلوب اوزدرورغه تیوش بولغان. طوغان وقتده اول بتونلهی بر نهرسهده بلمی ایدی بیت. اوّل برنی اویرهنگان، برگه برنی قویسهکڭ ایکی بولاسن بلگان؛ ایکی یانینه ینه برنی قویسهکڭ نیچه بولا دیب صورغانده، آنارغه «اوچ» دیگانلر، شولای ایتوب اول نهایت اوچنیده بلگان. ینه بر مثال: بر بالا، ترکی اوقی بله، ترکی اوقی بلور اوچون آنارغه نی قدر علملرنی اوزارغه ونی قدر تجربهلر کورورگه طوغری کیلگان. اوّل ئوک اول تاوش دیگان نرسهنی، آنڭ تورلی، تورلی بولغانن، بزنگ اوزدنده تورلی تورلی طاوش چققانن، بز سویله گانده طاوشلار ایله سویله- گانمزنی بلگان. نهایت، طاوشلارغه مخصوص شکللر بارلغن، اول شکللرنی، تورلیچه اویو- شدرغانن، تورلیچه سوزلر چقاچاغن اویرهنگان. شوندن صوڭ اوقی باشلاغان.

شول طریقه، معلوماتنی تیکشرو، آلازنگ طبیعی سببن ازلو، شولای ایتوب تعلیم اوچون طبیعی و کلی قاعدهلر یاصاب چغارو اصول تعلیمنڭ اشیدر.

«اصول تعلیم» اوزینڭ مڭ یلدن آرتق عمرنده، خصوصاً پسیخولوغیه، منطق کبک علملر آرقاسنده، بزنگ دوماشنی قلملر تورتوله آلماسلق درجهده، کوب ترقی ایتکان، نهایتنده یگسگول طبیعی قاعدهلر اشله بچغارغان. «اصول تعلیم» حاضر شول قدر اوسکان و چووالغان، بو طاقلانغان، که آلازنی طوتوب آلورغه، ضبط ایتهرگه ئهله نیچه یللار صرف ایتهرگه اوقورغه کیهرک بولا.

توگل، بلكه موضوع مسئله لر، هم ماده لر آلا رغه اول دن او ك طانش بولغانغه، پيدا غوقلارنى بيك يئىگىل آكليلار. ديمك، كه تاتار معلمى نى نادانلىقى، حاضر سزاگى ملت گه آزارق ضرر ايتسه ايتكندر، اما اوزلرى اوچون فائده گنه بولدى. آلدهغى كونده شونلارنىڭ جيمشمارن آشى باشلاسه، ملت اوزينه كىلگان ضررنى البته اونوطاچاقدر، ذاتاً معلملرنىڭ حاضر سز- لىگينه ملت اوزى عيىلى ايدى.

مىن خيلى وقتدن بېرى، بعضلرى اوزمنىڭ اون ياللىق تجربهمده، بعضلرىك مشهور پيدا- غوقلار آشا بلىنگان تعليم قاعدهلرن يازارغه چيونا ايدم معلملرگه مخصوص ژورنال «مكتب» چقاچاغن ايشتىكچ يازارغده باشلادم. «اصول تعليم» آستنده يازيلاقچ مقاله لرمه مقدمه قىلوب اوشبو يازمانى تقديم ايتهم.

وره كى ده - معلم: نجيب دو ماوى.

ايدى. صوگفى يللارده چىغان كىتابلار، ومعلملرنىڭ حاضرگى كونىگى مخابره لرى، غز يته- لردىگى مقاله وسوزلرى بودعواغه شاهد بولا بلور- لىر. درست صوگفى يللارده مکتب كىتابلرى ينه معلوم ومشهور اشقولده اوقوغان تاتار اوچىتللرى ده قاطناشدىلار. آلا ر حقنده سوز آيرم بولورغه تيوش، وقتى يتسه يازلور، بز يازماسهق، يا- زوچىلار بولور. تارىخى بىر اشنىڭ نيكشورلمه ي قالوى حاضر محال درجه سنده در.

حاضر ايندى اشلىر باشقه را توشدى. اصول جديده نىڭ اولگى دورى اوتوب بارا. تجرب به ايله باشلارن بيك كوب واطقان تاتار معلملرى، كوبيسى، ايندى روسچده حاضرله نگانلر؛ آلا ردىن اوچىتللىكگه پراوا لارى بولغانلرى بيك كوب، ديمك، كه روس پيدا غوقلارى ايله وترجمه سايه سنده باشقه قوملرنىڭ مشهور پيدا غوقلارى ايله، آلا ر ايندى، تله سىلر، طانوشا آلا لىر. عادى بىر شا كرد كىك گنه

تاتار مکتبلىرىنه اوچىتللر جيتشدر و.

جيتشدره طورغان مکتبلر بىز يوق توگل: سبمفېر و پول هم قزانده تاتارسكيا اوچىتللىسكيا اشقولالار بار، اورن بورغده فرغز اوچىتللىرى مکتبى بار.

بىزگه معلوم بولماغان شوندى (مسلمان اوچىتللر حاضرلى طورغان) دىخى بىر - ايكى مکتب بولسون. بو مکتبلر هر يلىنى كوبيسى مسلمان اوچىتللرى چقارا آلا لار؟ — ۶۰ — ۷۰ كىشىدن آرتىق بولماس. بىزنى

تاتارلار آراسنده روسچه اوقوتو قايغوسى كوندن كون آرتا بارا. تاتار مکتب - مدرسه لرىنىڭ كوبيسنده روس تلى اوقوتولا. روسچه - تاتارچه (روسكو - تاتارسكى) ابتدائى مکتبلر يىل صاين كوبيه يه بارالار. بونىڭ كىبى اورنلارده روس تلىن اوقوتوچىلارنىڭ بىزنىڭ اوچون مطلق تاتار بولولارى كىرهك؛ ديمك، بولار اوچون تاتار اوچىتللىرى جيتشدر و تيوش. ابتدائى مکتبلرگه تاتار اوچىتللىرى

طوتدی؛ بوندن صوڭ بو مکتبکه آغوچیلار دخیده کوبه به چک. بعض اورنده روس مکتبلرینه کرو چیکلرهک ایدیکینه فارامیچه، تاتار یگتلیری قزانغه آغللار. بوده تاتار یگتلیری تاتارلارغه خاص مکتبنی اختیار اینهلر ایدیکن کورسه تهر.

بر تانشم «اوچیتلسکایا اشقولاغه کروچی- لرنڭ بعضیلری تاتار چهدن الفنی — «تایاق» دیوبده بلمی لر» دیگان ایدی. بوسوزلرنڭ راستلغن سویله وچینڭ ناموسینه قالدرام؛ لکن بو سوزگه فولاق صالحی کیتو ممکن توگل. اگر تاتارلارغه آیروم مکتبلر آچلسه، بونده تاتار تلی درس لرن ده، دین درس لرن ده تیوش درجه گه قویو ممکن بولور ایدی.

تاتارلار اوچون آیروم مکتبلر آچو تیوش ایدیکینه دخی بر نیچه دلیللر کیتورو ممکن ایسه ده، بز بو اورنده سوزنی اوز ایتماس اوچون ئه یتولگان قدری برله اکتفا ایته بز. کوبدن توگلگنه بز تاتارلار اوچون آندی مکتبلر آچارغه امکان بار ایدی: بو کونلرده غاصودارستویننایا دوما رامنفلار اسمینه ۹۳ عدد اوچیتلسکایا سیمینار یا آچارغه قرار بیردی: شول ۹۳ مکتبندن آز دیگانده ۳ سن تاتارلارغه خاص اینونی شوندی روح کوتهرنکی کوننی دوما رد اینمه گان بولور ایدی. بزنگ فراقسیه- بزنگ ایسه اول کوننی طاوشی - طنی چقمادی. تاتار منفعتن کوزه توچیلر بز بو کون نیچون تیک اوپردیلار؟ بو مسئله حقنده بر بر فکر- لری بار ایدیمی، یوقسه آندی فکر بوتونلهی بولمادیمی؟ — بو مسئله ده بزنگ فراقسیه بز مسلمانلار آاندنه مسئوادر.

قناعتله ندرر اوچون ییل صاین کوبمی اوچیتل چغارورغه تیوش ایدیکن ایتوگه چیتن، لکن غزیته لرده «تاتار اوچیتیلی یوقلقدن فلان بیرده چواش، چیرمش، فلان بیرده اورص اوچیتیلی قویولاچق» دیگان خبر- لرنی ایشتوومز تاتار اوچیتللی کیره کندن آز ایدیکن آگل تادر. بوندن صوڭ روسچه اوقو هوسی تاتارلارده دخیده آرتاچق هم شولوق نسبتک چواش هم چیرمش اوچیتلرینه- ده احتیاجمز آرتاچقدر.

بوندی «اوچیتل آچاغندن» فوتولو اوچون بردن بر چاره - تاتارلارغه اوچیتلر حاضرله و اوچون یا گادن تاتارلارغه غنه مخصوص مکتبلر آچودز.

«تیک اول مکتبلرنی تاتارلارغه غنه خاص ایتوب یاصارغه؟ تاتارلار روسلار بله برگه اوقوسونلار.» دیبوچیلر بولور.

درست، بو یاریسی فکر. تیک تاتار یگتلیری بو ایکی مکتبنگ قایسیسن اختیار ایته لر؟ — شیکسز تاتارلار اوچونگنه آچلغان اختیار ایته چکلر. شولوق قزاندهی «تاتارسکایا اوچیتلسکایا» اشقولاده آفتوبه دن کیلگان بر شا کردنی بلهم. اوچیتلک شهادتنا- مهسی آلور اوچون آفتوبه دن شول قدری یراق کیتو تیوش ایدیمی؟ — یوق. آفتوبه- دنده یراغراق اورندن کی اوچیلر دخی کوبمیدر، بزگه معلوم توگل، اما نرسه آلارنی بونده تارتوب آلوب کیله ایدیکی معلوم: بونده تاتارلارغه خاص مکتب بار، باشقه اورنگ یوق. شولوق قزاندهی تاتارسکایا اوچیتلسکایا اشقولاغه بلطر ۲۵ اورنغه ۷۵ کشی امتحان

حاضر لهو» مسئله سینی حل ایته آلماوده بر طرفدن دومادهغی دیپوتاطلار بز مسئول بولدقلاری کبی، ایکنچی طرفدن ملی مطبو- عاتبز کیچرله مسلك در جهده عیبلی در. دیپو- ناط بولو «دوما چلینی» دیگان زور اسمنی آلو اوستینه موندی آدمگه هر وقت ملت وخلق نك فایده سن کوزه توب طورونی لازم ایتکان کبی، بر غزیته نك بحرری یاخود دائم یاز وچیسسی بولوده، غزیته گه اسمکنی باصروب شهرت قازانودانغنه عبارت بولمیچه، بلکه ملت نك حاجتلی، آنك استقبالی طوغر یسنده هر وقت وهر ساعت او ییلارغه و یازارغه وجدانی بر بور چنی یوکلته در. عین. فی.

بوندی تأسفلی واقعه فی مطبوعاتمن تلینه ده آلما- دی دیپورلك؛ باری «وقت» غزیته سنده قصه غنه بر مقاله یازلدی، باشقه غزیته لر نیککنه تلرینه آلسونلار، نیککنه خلقنك ایسینه توشورسونلر!... بز نك «ملت مر بیلری» اسمن کوتهر وچیلر یگر می میلیون خلقنك یولدزن قایغرتیادیلار، مونك اورینه اوزلری آلدنده یاصالغان ایلیکتریق یولدزینك لامپاسی ۵۰ ایدیکن، آنك قوتیده ایلیکتریق استانسه سندن مخصوص کیتراش ایدیکن خلقه آکلانونی اهمیتلیرهك تابدیلار. شوندی اهمیتلی وقتنی فرصت بلوب، اوز- بزگه حاضر لازم بولغان «مکتبلر بزگه اوچیتلر

دین مدرسه لر زنده منطق

اوقولغان منطق طوزغان، ایسکرگان، آنك ایسکرمه گان بر قسمی (dedukция قسمی)، اوقوتولونك اصولی ایسکرگان لیکدن، یاراماسلق بر حالگه کیلگان ایدی.

ایك قاتی تنقید ایتولگان فن منطق بولدی، دیگان ایدم: ئه ییو، مین آکارغه چن کوکلمدن اوشانام. حتی بو تنقید بر افراط درجه گه بیتمدی، هر منطقنی سوگوگه قدر بیتمیلر، آدمنك طوموشدن بولغان منطقنی نك بته سون دعواغه قدر باروب بیتمیلر.

هر نرسه فی جیمرووی آنسات، اما، توزه- تووی ایك چینون بر اش؛ مونسه بو ایك ایسکی، ایك عادی حقیقتلرنك برسیدر.

مین اوقوچیلاریمه ایسکی بر حقیقتنی سویله مکچی بولام. مینم سوزارنده بر نرسه بولسه، اولده «یاثکا آوزدن ایسکی سوز» بولاچقدر.

مین ایته طورغان نرسه باری، دینی مدرسه لر بزده منطق، آکارغه اوقوتوچی و او- قوچیلار بز نك فاراشیدر. بز نك ایسکی مدرسه لر بزده اوقولا طورغان فنلرنك قیمتلرن یاگان تعیین قیلو چنلاب طوروب ۱۹۰۵ نچی یلدنغنه باشلانیدی. شول علملر آراسنه منطقده بار ایدی. مونه، بو مسکین فنک تنقیدنك حکمی بیگره کده قاطی تیدی. واقعا، شولای بولمی حالیده یوق: ایسکی مدرسه لر بزده

ایندی. لکن آنڭ ده «میزان الافکار» نام اثرینڭ عربچه بولووی، ایکنچی دن مدرسه لر اوچون شاقتی اوزون بولووی — آنڭ مدرسه لرده درس کتابی بولووینه بایتاق ضرر ایته در. لکن بوسوز برله «میزان الافکار» نڭ یارقسز برکتاب بولووی همانده چقمیدر. بو اثر هر وقتده بر «ئه پوغا — Дюха» یاساغان کتاب، مطالعه کتابی، معلم لر فائده له نه چک کتاب بولوب فاللاچاقدر.

صوڭ نیندی کتاب یازارغه کیرهک؟

هر معلم گه معلوم، که بزده علم احوال روحه دائر حاضرده بر کتابده یوق؛ بو ایسه منطقی آڭلاواوچون ایڭ کیره کلی علمارنڭ برسیدر. شوڭار کوره ده یاڭا منطق یازماسدن ئلك، بوفن که دائر بر اثر یازارغه تیوشلیدر. لکن حاضرگه موندی آیروم بر اثر یازغانچه، علم روح هم منطق اوچون بر کتاب یا بر رساله یازولسه تاغی یاخشی بولور ایدی. حاضر روسلارنڭ قزلار گیمنازیه سنده تاغنده بر ساده رک اصول برله فائده له نه لر: اول ایسه بر کتاب اچینه قصه چه ره وشده گنه علم روح، منطق هم پیداغوغیا فنلرن کرتوب درس کتابی یاساودر. لکن بو پیداغوغیقا فننده بزرگه اوزونراق بر کتاب یازارغه تیوشلی. چونکه بزرگ مدرسه لردن چققان کشیلرنڭ شاقتی قسمی معلم بولوب کیتلر. مینمچه، شول منطق هم علم روح دن عبارت بولغان درس کتابی اچینه یینه بر علمنی قصه چه غنه طغارغه ممکن: اولده ایسه، قصه غنه فلسفی اصطلاحلار، عموماً فلسفه مقدمه سیدر. بو ایسه حاضرگی دین اوقو بلهن مشغول آدملرگه بیک ضروردر.

منطق جیمردی... اول نهق مکتبلرده ایچک جیمردلگان کبک جیمردی. پراغرامبا لارده آرنغه فالسه ده، مدرسه لرده اوقوتولواسمن آلسه ده، بردن درس کتابلارینڭ یوقلغندن، ایکنچی دن یاڭا منطقی اوقوتا بلوچیلر بز آز بولغانلقدن — منطقی یوغالیدی... شونڭ اوستینه کتابلارده، ژورنال وغز یته ارده همانده منطق اسمینه ئه لله نیندی لعنتلر یادرو دوام ایندی. مسکین، هر بر غز یته ده بولغان فکری طوغری دیوب اینانغان، «ترقی پروریزم» نڭ افراطلغینه چغارغه طرشقان شا کردلرده بو دوشمانلق اوطی تاغنده یاندر ولا طوردی. آلا ر منطق اوقوتاسی کیلگان خلفه لرگه آچو لارن اعلاندن بر وقتده ده چینگمه دیلر. «ایساغوجی» کبک منطق کتابلرن، روما پاپاسینڭ امری برله یاندرلغان «دینسز» کتابلارنی یافغان کبی، تورلی جفالارغه اوستری باشلادیلار: آلارنی آطوب بهرلر، جرتالار، آلارنی یاغالار ایدی...

البته بو آچو — بر حقیقی آچو ایدی، چونکه آلا ر اوقوغان وقتلارینڭ یوقغه اوتکانن بله لر ایدی. لکن منطق نڭ کیره کلگن خاطرگه آلساق، آنڭ دین علمینه، اصول فقه، ریاضیات اثباتلرینه، حتی علوم طبیعی گه آنڭ کیره کلگن اویلا ساق، بو اشلر حقنده فکر یورتورگه طوغری کیله.

واقعا، بردن منطق اوچون درس کتابلارنی، ایکنچیدن آنی اوقوتا بلوچیلرنی حاضرلرگه بر چاره تابو مهم اشلرنڭ برسیدر. هادی مقصودی جنابلری، اوز وقتینه کوره، مدرسه لر بزده منطق کتابلارینڭ اصلاحینه بایتاق خدمت

منطقنڭ رابطه سن سیزه چكار، آنڭ اهمیتن
 آڭلاياچاقلاردر.
 درس ككتابن نیچوك یازارغه تیوشلك
 مسئله سن کیله چك مقاله لرده مذاكره ایتهر بز.
 ع. عزیز.

اگر بز شوندى بر رساله وجودكه چغارساق،
 ینه بر مسئله نی حل ایتهكان بولاچقبز: شاكردلرنڭ
 منطقغه دویشانلقلاری بته چكدر، چونكه اول
 وقت آلا روج هم فلسفه علملری برله

استانبولده یاشگا مکتبلر.

باشی برنیچی نوویرده.

نیچك کیلوب چغووی، برگه لهب یه شه ونڭ
 ضروریتنی، شونلقدن کیلوب چققان جمعیت
 بشریه لری، قوملر، قبیله لری، حکومتلر، آنلارده
 آیروم کشی ارنڭ یه شه و رهوشی، آنڭ
 وظیفه لری، عثمانلیلق، هر عثمانلی نڭ حقوقی
 وظیفه لری، مملکت ده اداره طرزى، قانون نڭ
 نی ایکانی، ایرك نی ایکانی، هر بر غراژ دانین نڭ
 وطنینه بورچی، صایلاوغه کرووی، آنلارنڭ
 اهمیتنی و مجلس مبعوثان، مجلس اعیان، وکیللر،
 مأمورلر و محکمه لر حقدنه شاكردلرنڭ آڭینه
 كوره معلومات بیریلدر.

بو درسلرنی بیرگانده رعایه قیلونا طورغان
 قاعده لرده یوقاریده سویله گان اصلغه مبنی در.
 بالاغه بارى اوز ینڭ بییش طویغوسی برلن طویوب
 بیله آلمان نرسه لری حقدنه غنه معلومات
 بیرلدر.

شوشی اوچیل اچنده بالالار، اولده ایکی
 ییل حاضرلك بولغانلقدن، كوب نرسه لرنی
 آڭلاوچان ذهن یورته آلوچان بولالر. مثلا،
 حسابنی بوتونله ی شول اوچیلده كوروب بتروب،
 هر بر قاعده سی برله عمل قیلا آلورلق بولوب

مونه، شولای ایتهوب، بالالار ایکی ییل اچنده
 بایتناق غنه نرسه لر حقدنه معلومات آلمان
 صوڭ، آنلارنڭ بلوقوقی و بلورگه طرشو طویغوسی
 آرتقانندن صوڭ، بالالارنی ینه اوچ ییل
 اوقوتولا دی

بو ییلارده بالالارنڭ قوللارینه كتاب
 بیرلسه ده، كتاب آنلارغه بارى یول باشچی سی
 بولوب غنه بارادر.

معلم افندی بیک اطرافلی رهوشچه، بالاغه
 آڭلاردای ایتهوب سویله بترگاچ کنه، قولینه
 کتابنی طوندروب: «مونه مین سویله گان
 نرسه لرنی بو کتابده یازغان» دیوب کنه
 بالاغه اوقوب چغارغه كورسه تدر. بو اوچ
 ییلده اوقوتولا طورغان نرسه لر آراسنده: (۱)
 ترکچه (۲) فرانسوزچه اوقو یازو (۳) حساب
 (۴) علم اشیا (۵) جغرافیا (۶) تاریخ (۷) اخلاق
 (۸) رسم وقول اشلری (۹) تن تربیه سی (۱۰)
 موزیقه (۱۱) مسلمان بالالارینه دیندن معلومات
 (۱۲) مسلمان توگلرگه آنا تلی اوقوتولادر.
 و بونلار اوستینه ده یوغاری صنفده «معلومات
 مدنیه» عنوانی آستنده جمعیت بشریه نڭ

ياغندن كورسە تورگە طرشيلوب، قسارتراق بابالارغە مېخت باغلان تونى معلملر وظيفە ايتوب آلالار «آنلارنىڭ يېڭىلىگان چاقلارنىڭ آچق كورسە نىلماز، نېچك بولسە دە طوغرىدىن طوغرى مغلوبىت حالندە كوسترلەمەز؛ طلبەنىڭ نظرندە اجدادمىزى كوچك دوشورەك ھەر سوزدن صافلانيلور» دىوب پراغراممادە آيروم اخطار ايتولەدر. ايك اول ايسكى لرگە مېخت طويغوسى قوزغاتويولندە غنە طرشلسە دە، بېشىنچى صنف شا كىردلر يەنە عبدالحميد دورى، آنىڭ ظلملرى حقندە معلومات بىرلە، صوڭقى اوزگارشلر حقندە وطن سويو طويغوسىن آرتىدرلىق بىر روشدە آڭلاتىلادىر.

تارىخ درسلىرىندە اووغ سىياسى لر، ملت خادىملىرى، عالملىرى، ادىب وشاعىرلىرى حقندە معلومات بىرلوب، آنلارنىڭ مېكىن قدر سىملىرى وفاتوغرافى بىرلە شا كىردلر نى تانىشىر يىلادىر. جغرافىا درسندە، بىرنىڭ توگەرەك لىگىدىن باشلانماينچە، بالانىڭ باصوب طورغان بىرىدىن بىرلە شا كىر شىلەدر: ايك اول بالاغە آننىڭ اوطرغان بىرى، طورغان بولمەسى وآنندە كىكراك كىتوب اوقوغان مېكتى، آننىڭ ايشك آلىدى، اورامى، صوكرە، شولاي كىكايوب كىتوب، مېلەسى وشىرى، آنندىن صوڭ مېلكتى وآنندىن صوڭ يەنە دە طور راغى حقندە معلومات بىرلەدر وشونلارنىڭ پلانلارى بىرلە طانىشىر و لادىر. مىلا، مېن كورگان مېكتب استانبولنىڭ «قاضى كويى» مېلەسندە بولغانغە، شول مېلەنىڭ پلانى حقندە بالارغە معلومات بىرلوب، شونى تحقيق ايتدىر يىلور، دىوب پراغراممادە اوق يازىلوب قويغان.

چىغالار. علم اشپادن كوندە كوز بىزگە كورنوب طور اطورغان نرسەلرنىڭ فائىدەلر يىن، نېچوك كىلوب چىغانلىقلر يىن، قايدىن طابولغانلىقلر يىن وخلق اوچون نى درجە دە كىركلى لىكارى حقندە بايتاق غنە اجمالى معلومات آلالر. رسم وقول اشلر يىن كورودە بايتاق فوللار يىن آلو شىدرالار.

موزىقەنى، بىرنچى بىلدىن اوق طىڭلاب ايشىتوب كىلگانگە، مىل كويلىرگە ھوسلىرى آرتا، مىل شىعارلرنىڭ اوزلر يىنكى اىكائىن بىلو ھىسلىرى بوتونلاى تىوامگانچە قالمى. اخلاق دىن، كوب ھىسلى قىسەلر ايشىتكانگە، ياخشى نى يماندىن، كوركلمنى ناچاردىن آيرورلىق بولالىر. فرانسوز چە يازوغە اول قدر اھمىت بىرلەسە دە سويلاشو بايتاق شومار طىيلا. فرانسوزلار آراسىندە قالغاندە ايكە كىسز، طوزسىز قالورلىق بولمىلر؛ ايشىتەگان كىشى، مېكتب دە آلمان معلوماتىنى كىتابلار اوقوغە صرف ايتسە، فرانسوز چەنى ياخشى بىلورلك بولادىر. بىو مېكتبەردە تارىخ اوقوتوغە دە ياخشى اھمىت بىرلىگان.

بوفن مىل طويغونى قوتلىدىرورگە، وطن سويونى آرتىدوروغە وآننىڭ صادق اوغلى بولورغە خىدمت ايتەر درجە دە اوقوتولادىر. تارىخى ھىكايەلر بىرلە ايسكى بابالارنىڭ قايدە طوبوب، قاي يوللار بىرلە نىندى اى بىرلەرگە كىلوب چىغوب، نى كېى فدا ئىلكلر بىرلە ھىكومت تىشكىل ايتكىلر، تركلرنى ھەمە چىتىدىن بىرلە شىكان بىر ئويوم، بىر ملت ياصاب قالدىرغانلىقلارنى سويلىلر، شونلارغە احترام ھىسى قوزغاتوروغە طرشالار. آنلارنىڭ ھەمە اشلر بىن كوركام

مودیللری ده بایتاق غنه. شول آراده مین بر
مدیر معاونی وایکی معلم افندی برله ده
طانشوب آلدیم بونلار همهسی بیک یهش
کشی لر. آنلارنی متخصص معلملر دیوب
ایتوب بتروب بولماسه ده، اوزلرینک اشلرینه
زور اخلاص برله بیرلگان کشیلر ایکانی
بیک آچق کورنوب طور. مین کوبرهک
علم اشیا معلمی برله سویله شدم. بو یگت
طبیهلی استودینت ایکان (بزنک روسیه ده
اوقوچیلارغه معلم لک ایتەرگه رخصت یوق،
آنده بوکما منع بولماغانغه اوخشیدر) معلم
افندی مینم ده طبیهلی بولغانمنی ایشتکچ،
اوزینک حاضر بولاچق درسینه طب که یقین
بولغان بر نرسه حقندہ - آدم گه ودهسی حقنک -
بولاچغن سویله ب، میندن درسینه کروب
قارارغه اوتندی. مینده ممنونیت برله
بالالارنک احوال روحیهسی حقندہ بر آز
معلومات آلا آلاممو، دیه اویلاب، درسنی
طککارغه کردم. بو درسده، طوغریسی، بایتاق
کوکلنگه اوخشی طورغان نرسه لر کوردم.
ایک اوّل معلم افندینک بالالارغه معاملہسی،
آنلارنک روحلارین کوتهره طورغان، آنلارنی
اوزینه بر یاقدن حتی بر ایبداشی شیکلی
ایتوب کورسه ته طورغان بر معاملہ: بالارغه
همهسینه قاراب سؤالر بیرگاندہ «افندیلر»
دیوب، آیروم سؤال بیرگاندہ بر بالاغه
قاراب سویله گاندہ بالاغه «سز» دیوب خطاب
ایتہ. بو ماده مکتب نک پراگرام ساندہ ده بار.
بو اش بالاده عزت نفسنی آرتدرا. بالاوزین
اوزی قدرله وچهن بولورغه، اوزینک حقین
اورنسز توشورما وچهن بولورغه اوبرهنه در.

ترکچه نل وبار و جهتی ایسه - بومکتبنی
بتروب چقان بالا اوزینک فکرین قسقه
وآچق ایتوب یازوب آکلانا آلوراق بولادر.

مونه شوشندای پراگرامما برله ایک اوّل
آچیلوب، حاضرده استانبول نک ایک بای
مخزسی بولغان «قاضی کوی» محلہسندہ دوام
ایتہ طورغان مکتبنی مین، طبیه عسکریهنی
قارارغه دیوب بارغانم آرادہ، مخصوص کروب
قاراب چقدم. تنفس وقتی بولغانغه بالالار
همهسی، ایشک آلدندہ ایدیلر.

بالالار تورلی تورلی بولکارگه بولنگانلر،
قایسی لاری یوریلر، قایسی برلری یوگریشه-
لر، و بر تورلی لریک زور بر میداندہ فوتبول
(زور بر کوندن اچی قووش ایتلوب تگولگان
شارنی آیاق برله تیوب) اوینیلار ایدی؛
بالالارنک اوینیلاری آرتندن ناظر افندی ده
قاراب طور ایدی.

اوزاق ده اوتمه دی، بارابان قاقدیلا،
بالالارده همهسی مکتبکه جیلوب کردیلر. مین
اوّل مدیر افندی بولمهسینه کروب، مکتبنی
قارارغه رخصت صورغان ایدم وشول تنفس
آراسندہ اوق مکتب نک همه بولمهسین قاراب ده
یورگان ایدم. مکتب باری نهاری غنه، لکن
کوندزگی آشنی، بالالار اویارندن آلوب
کیلوب، معلم افندیلری برله بر بولمه ده -
مخصوص آشا و بولمه سنده - اوستهل گه او طروب
آشیلار. درس بولمه لری زور، یاقطی، استینا -
لاری بالالارغه سویله ب معلومات بیرگاندہ
کورسه تور اوچون بولغان صورتلر برله طولی.
مدیر بولمه سنده علم اشیاغه تعلقلی نهرسه لرنک

كىتورگان ايدى. بالالار آدم نىڭ اچكى
اعضالرىن ھەممىن كوروت بىلەر و كوروت
اويرەنەر، اوزلرئىدە نىندەى اعضا قاي
يىرلرئىدە ايكانىن آڭلاب اويرەنەر. بو
مكتىبى كورگاچ، مېنىم تركىبە حقئىدە فېكرم بايتناق
ياخشردى. بونداى فائىدەلى وچن آلغە بارونىڭ
اساسلى سىبى بولا طورغان مكنبلرنىڭ سانلارى
كوب بولماسەدە، مثاللىرى بار ايكان
دېدىم. لىكن بوبالار اوچون ياصالغان مكنب
ايكان. اوقوچىلاردن ياخشى غنە يىلق آلالار؛
خاطرمدە درست قالغان بولاسە، بىلىنە ھر بالا
ايلىلى سوم قدر تولىدر. حكومتدە شونداى
مكتىبلر وشونداى مەلملر ياصارغە طرشسە،
تركىبە يىكرمى يىل اچندە بتونلەى باشقە بر تركىبە
بولاجقى شىكسزدر. عبدالرحمن مصطفى.

صنف دەغى بالالار بىك روھلىلار. بوندىن
اۋل بر خواجەنىڭ محلە مكنىبىنە كروب چىققان
ايدىم؛ آندەغى بالالار برلە موندىغى بالالار
آراسندە يىر برلە كوك آراسى، ھەم نرسەگە
اوط كىك چە چەب طورالار. ھەم نرسەنى بلوگە
طرشالار. بالالار برى بىرىن اوزدرشورغە،
بىرىن بىرىنى معلم كوزندە سويوكلى و بىلملى
كورنورگە طرشوب طورالار. بالامعلمنىڭ سۇالن
ايشتور ايشتماس، قولىن كوتەروب، بىندن گنە
صوراسە ايدى ديوب اومطلوب طورالار. احتمال
ياط كشىنىڭ بولوى دە بر آزالارنىڭ نشاطى
آرطوغە سېب بولغاندىر؛ بالالار معلمگە، اوز-
ارندن صورامانغان اوچون اوپكەلر بىن اطھار
قىلورغە حاضر طورغان شىكىللى كورنەر. معلم
افندى اچى يارغان آدم گەودەسىنىڭ مودىلىين

ابتدائى مكنبلردە اوقولا طورغان فنلر

ھم آلالرنىڭ پراغرامماسى.

1

اوقو و يازوغە اويرتودە بولغان تورلى اصوللر.

ھىم فن تربيە وتعليمگە تاماماً موافق بولورغە
تيوشدر.

بوندىن يىكرمى، يىكرمى بېش يىل مقدم (حتى
كوبرەك آلالاردە حاضرە) بىزنىڭ مكنبلر بىزدە
اوقوتونىڭ طريق و اصوللرى ناچار بولغانلىقندىن،
بالالارنى اوقورغە يازارغە اويرتو بىك چىتون
ايدى. حاضر ايندى ياكى چىققان اصوللر
بالالارنى اوز تلبىزدە اوقورغە يازارغە اوبرەتونىڭ

طوغان تاتار تلبىز، بىزنىڭ مىلى مكنبلر بىزدە
اوقوتولا طورغان فن و معلوماتلرنىڭ ايكى مھم-
لرئىدىن سانالورغە تيوشلىدىر. شونىڭ اوچون دە
بالالارنى اوز تلبىزدە آڭلاب اوقورغە و يازارغە
اويرتو، مكنب ايتدائىلردە ايكى بىرىنى مقصد
ايتلوب سانالادر. مونە بو بىرىنى مقصد بولوب
سانالغان نرسەنىڭ - اوقورغە و يازارغە اويرە-
تونىڭ - بولى (اصولى) دە مەمكىن مرتبە جىكسىگىل

کمالت چیکسز نرسه هم تام کمالت صفتی باری برگنه نرسهده، که اولده الله تعالی گنه در . بزگه فقط اوشبو سوزلرنیگنه چن معناسی ایله آکلارغه کیردک: «ناچار، اورتاچد، یاغشی، آرالارنده ایڭ یاغشیسی».

ایندی مقصودقه کیلیک اوقو ویازوغه اویره توده نیندی اصولر بار هم زمانبزه اصول تعلیم علماسی آراسنده بو اصوللرنڭ قایسی ایڭ یاغشی دیب سانالادر .

اوقو ویازوغه اویره تونڭ اصوللری بیك کوب، لکن بز بو کچکنده مقالهده آلالرنڭ ایڭ مهم واصل ایتوب طوتولغانلاری حقتده غنه یازوب، شولارنڭ تاریخن و آلالر طوغر وسنک اصول تعلیم علماسی نڭ فکر و تنقیدلرن یازو برله اکتفا اینترگه مجبور بز .

اوقورغه اویره تونڭ اساسی ایتوب ایڭ ایسکی زمانلرده «حرف»، صوگره «مد» (СЛОГЬ) ایڭ صوڭ زمانلرده «تاوش» بلدرونی آلمانلار؛ شونڭ اوچون تعلیمده بر برسندن زور آیرمالی اوچ اصول حاصل بولغان: «اصول حرفیه» «اصول مدیه» هم

«اصول صوتیه» تاریخ جھتدن قاراغاند بولارنڭ ایڭ قدیمی اصول حرفیه، آنڭ آرتندن ۱۷۰۰ یللر تیره سنده اصول مدیه هم ۱۹ نچی عصرنڭ باشلارنده اصول صوتیه وجودکه کیلیگان . یاغشی ومنتظم اصولنی صایلاو اوچون نظری اساس ایتوب پیداغویانڭ «هر وقت بالالارنڭ طبیعت لرینه موافق ره وشده اوقوت» دیگان قاعده سیننی آلالر . بالالارنڭ طبیعت- لرینه موافق ره وشده اوقوتور اوچون تعلیم نڭ اوچ زور شرطی بار: ۱) آکلاب بلوچیلک

چیتونلکلرن کوب مرتبه جیکله یتدیله لکن شول یاڭما اصوللرنڭ چفوی برله معلم لر اوچون ینه اوزینه بر تورلی چیتونلکلر ظاهر بولا باشلادی: معلم لر اول اوقوتو اصوللری یوقلقدن جفا چیکله ایدی، حاضر ایندی آلاغه اول اصوللرنڭ کوبلیگندن عذابلانورغه طوغری کیله باشلادی . واقعا، هر یل صاین تورلی اصوللر برله یازلغان ئهله نیچه تورلی الفبالر هم تورلی اصوللرنی بیان قیلوب تورلی نمونه لر باصلوب طورالار . مونه بو الفبالاردن معلم قایوسن قبول ایتسون؟ قایوسن نمونه واورنهک ایتوب طوتسون؟

بو قدر تورلی کتاب واصللر آراسندن برسن صایلاب آلور اوچون معلم ایڭ اول اوزی بو اصوللرنی تمام اصلینه توشوب بلورگه، اوزینڭ باشینه سکدورورگه، شوندن صوڭ غنه بولاردن ایڭ یاغشی دیوب تابقانن صایلاب آلورغه وشول اصول ایله اوقوتورغه تیوش؛ شولای بولماغانده، نیندی یاغشی اصول برله اوقوتقاندده فائده چقاچق توگل، بلکه ضررغنه ایتو احتمال .

سوز اوکغایی توغری کیلیگاند شونیده ایتوب اوزاسم کیله: محترم پیداغوغمز هادی افندی نڭ بتون یاؤروپاده هم آمیر یقاده یاغشی دیوب تانلغان اصوللرگه قیلغان اعتراضلری، واقعهده، هیچ بر اول اصوللرگه توگل، بلکه اول اصوللرنی استعمال قیلا بلمگان معلم افندیلر یبزگه، قصورلی الفبالر یبزغه قایتالار . هادی افندی ئهله نیندی تمام کمالت صفتی ایله صفتلانمش بر منتظم اصول ازلی؛ آندی اصول دنیاده یوق هم بولاچقده توگل، چونکه

علم گه جيڪللك بيره هم آ ڪڙلاب بلو اوچون ياردم اينه.

(۳) بالالارنڱ ذهنلري اشل وچيلڪ: معلم تعليم اشن اوزري يول کورسه توچي وياردمچي۔ گنه بولورلق روشده قويارغه تيوشلي هم بالالارنڱ اوقوغه ذوقلريني آرتدروب، قوه۔ لريني تحصيل علم گه حسن اختيارلري ايله صرف فيلرورغه تيوش. معلم، سؤاللر بيروب، بالالارنڱ عقلی حرکت وقابيليت لر۔ يني اوياتا هم شول حرکت دن اصلی مقصودقه ايرشو اوچون استفاده اينه رگه تيوش. مونه بز حاضر يوقا ريدده ذکر ايتولگان اوچ اصولنڱ فايوسننگ مذکور صفاتلارنڱ اوچيسنده تابا آلابز.؟
آخری بار.

محی اندین قربانعلی یف.

پوستепен - сознательность (۲) تدریجیائیڪ - постепен
пость (۳) هم بالالارنڱ ذهنلري اشل وچيلڪ
самодѣятельность. اوشبو اوچ صفاتی بولغان
اصول، اوفنونڱ ايڱ ياخشی اصوللرندن صانا۔
لادر. (۱) آ ڪڙلاب بلوچيلڪ: بالالار طوغان
تللرينڱ برنجي درسندوك نرسه اشل گه۔
نلڪلرون آ ڪڙلاسونلر، اوزلري اوقوغان
نرسه لرندن حساب بيوررگه قادر بولسونلر
هم اوزلري ايتکان سوزلرني چن معنی لري
ايله طوتاشدرا آلسونلر.

(۲) تعليم نڱ تدریجی صفاتی: موادتحصیلہنی
جيڪلندن چيتونگه، معلومدن مجهولگه طبيعی
روشده کوچه طورغان ايتوب ترتيب فيلودن
عبارت. مواد تحصيلهني مذکور روشچہ تر۔
تيب فيلو بالانڱ قوه حفظيه سن آچا، تحصيل

آلوده قزلار مکتبی مسئله سی.

بولغان خادملرگه گنه بهيله ننگان ديسه ڪڙيارارلق.
چونڪه آلارنڱ برنجي مرتبهده ڪروب اش
باشلارغه بو کونڪه ياخشی می، يامان می، مکتب
بناسی بار، قار توشو برله آنده شول محلہ نڱ
اوقو ياشنده گی بالالاری نڱ جيپولو عادتلری،
کوب وقتده حضرت نڱ اولوغراق شا ڪردلرندن
برسون شول «مکتب» که «خلفه» ايندروب
تعين ايتو عرفی بار. کيرهک مکتب بناسن
اوقوغه ياراقلي ايتو اوچون، کيرهک آنده
عادت اوزره جيپولا طورغان بالالارنڱ، نی
اوچون مکتبکه کيلدکلرینی آ ڪڙلاتا باشلار
اوچون وڪيرهک «خلفه» نی چن معلم گه

اير بالالار اوچون آچلغان مکتبلر بز بو
کونگه قدر ٿهاله نيندای يمش لربيرمهسه لرده،
آلار اوزلرينه توبلی بر نيگز سالوب يتکره
آلماسه لرده، آلار حاضرنده بر تورلی يولغه
سالونغان، ياکه سالوناباشلانغان ديه رگه باری؛
بولارغه، بر وقت آز بولاسهده شهره سی کورنور
ٿهلی، ديوب اميد کوزی برله قاراب بولا. آلار
بر وقت ياخشيرورلار، بر وقت ره تکه
سالنورلار کبی کورندهر. چونڪه آلارنڱ
استقبالی ڪوبرهک، حاضرگی چوب — چار
مکتبلرني علم باقچه سينه ٿهيله ندره آلورلق
جدي، آچق فڪرلی معلملرگه، حمیت مليه سی

نی قدر مسافه بار. اوچنچى: ملا آبرتاي، مؤذن آبرتاي، قارت آبرتاي دخی ئەللە كەلردن معلم» ديگان سوزگە کوچو بيگوك يىگىل بولماياچق. دورتنچى: ايرته نمازى وقتىندە كيلوب بىر ساعت اوقوغە چن طوغرىسى «ساباق» آغاچدە قابتوب كىتەرگە، ايرتهنگى چاى گە ايونە اولگورورگە، شولاي كونيىنە فقط بىرر ساعت كىنە اوقو يورطىندە بولورغە اويرهنگان قز بالالارنى، كونيىنە دورتەر، بىمشار ساعت مکتىدە فالورغە اويرهتو اوزىدە بيك ككوب مشقت لىرگە سبب بولاچق. بولاردن باشقە دخی ئەللە نىقدر اوكغايىسزاقلار، ئەللە نىقدر بىردە اوبلانماغان، اش باشلاغانچە خاطرگەدە كيلى طورغان مشقتلر، بورچولار اوزارندن اوزلرى چقاچقلار.

درست اش باشىندە يورگان كشىلارنىڭ جديتى، فالن تىرلى لگى آرقاسىندە، عومماً خلقىنىڭ آچلغان راق بولووى سايەسىندە قايسى بىر اوللارده تىگى چىتونىك لىرنى بىرورگە، هر تورلى مانعلرنى بىاروب قىلر مکتىبى آچارغە موفق دە بولعالىلار. لىكن بوندى كشىلر بيك سىرەك بولا، حتى موندى آدلارنىڭ هر اولدە بولوون فرض ايتسە كدە، اشنىڭ يىنە بيك چىتن طرفى بار: قىلار اوچون آچلغان مکتىبگە اوز خدمتن اوتى آلورلىق معلمە قايدىن آلورغە؟ توگل عادى اوللارغە، اويەزنى قالا كىبى شىرەرگەدە معلمە يتكرە آلەيلار. مونه مسئلەنىڭ بوياغى قولنى، آياقنى تمام بەيلى. اش موندە كيلوب يىتكىچ كىمە تمام قومغە ترەلە. شونىڭ اوچوندە قزاندهغى آچق فكىرلى خلقىنىڭ صوكغى، مى قىلار كىمناز يەسى آچوغە،

آلماشدرو اوچون بوتون خلقنىڭ غلىمانن موجب بولاچق اوزكارش لىر ياصارغە طوغرى كيلمى. مونى بيك شوما اشەب بولا. موندەغى حال خلقى كوزىندە توبى بىرلە اوزكارمى. موندە كشى تجملى ايتە آلماسلىق آورلقلارنى يوكلەرگە توغرى كيلمى. شوكار كورەدە اير بالالارنىڭ استقبالىنە اميد كوزى بىرلە فارارغە ممكن دىدم. اما قز بالالارمىزنىڭ حالينە، آلارنى اوقوتو مسئلەسىنە كىلگانده كشى تمام آبدراودە قالا. آلار بو كوندە قىزغانچ بىر حالده. چونكە موندە بوتون طرفدە بوشلىق: نە مکتب كىبى بىر اير، نە آلارنىڭ شونداى بىر اورنغە برسىدە قالساى معين وقتە جىيولولارى، نە آلارنىڭ «غلفەسى» برسىدە يوق. اكر قز بالالارنى چىنلاب ارقوتو يواينە كرسەك، خلقىنىڭ آستون اوستكە كىتوروراك زور اوزكارش ياصارغە كىرەك بولادر. بىر اولنىڭ قىز بالالارى عادىدە ئەللە نىچە بىردە طوز ولوب اوقىلار؛ كوبرەك فرقىسى «آبرتاي» دە، محلە ملامسىنىڭ ابيوندى، بىر آرى مؤذن خاتونىندە، ايكەو — اوچەولەب دخی بىر نىچە خصوصى يورطلارده اوقىلار؛ آنىڭ اوستىنە قايسى آپاسىندن، قايسى آغا — سندن اوقى طورغان بىر نىچە قىلار بولا. بولارنىڭ آنا، آنالارىنە بىر بىرگە گنە جىيولوب اوقو كىرەك، ديگان بيك جزئى حقيقتىنى آكلانودە ئەللە نىقدر مشقت واوراقلارنى موجب بولاچق. اوللارده قىلارنى اوقوتو مسئلەسىن چىتون لەشدرە طورغان سبب لىرنىڭ بىرنچىسى شول. ايكىنچى: ملا، مؤذن، ئەللە كىم آبرتاي ايبو بىرلە مکتب ديگان مخرىص بىر اوقو اورنى آراسىندە دخی ئەللە

شیکلی سیزلەدر. اوللر دەدە ایر بالالر کبگوك قزلردە اوقور، آلار دە قارتلار ایرتە نمازندن چقغاندە آزوب توزوب قایتو اورنینه، بر وقت مؤذن اویله گە اذان ققرغاندە تورکوم، تورکوم جیولوشوب، بو قچه لرون کوناروب، یوزلرندە گکی طبعی قزالقنی قشقی صالقون دخی قزارتا توشوب، کوله، کوله اییولرینه قایتورلار کبی کورنەلر. نیگەدر، حال قزغانچ، خراب، شولایدە امیدسز توگل ئەلی دیهسی کیله. لکن بو قایچان بولاچق؟ حاضرگە نی اشلەرگە؟ اول آل — صو کونلرگە نیچوک بارغاندە تیز ایرشەچکمز؟ بوسی مچھول شولایک اوشانو کامل.

اداره: مقاله صاحبی نڭ « اولدە قزلار مکتبی » آچو یواندە کورسە تکان کوب چیتنلکلرن اوچ قسمگە بؤلورگە ممکن، که اولدە: خلقنی قزلر مکتبی آچو فکرینە کوندرو، آچلاچق مکتبلر اوچون معلملر جیتشدر و هم شول مکتبلرنڭ مالیه جەتن تأمین کبی اوچ مسئلهدن عبارتدر. بو اوچ مسئله نڭ هر قایسی برەم برەم کوب مذاکرە و ملاحظە قیلونورغە محتاجدر.

قزارن بیتون اول آلقشلاب قارشى آلاچق. اول خلق نڭ بو آلقشلاون بیان ایتەرگە بو کوندە آنڭ تلی بولماسەدە، حاضرگە حال تلی برله قارشى آلوب، ککیلچکدە، اول گیمنازیە نڭ فائده لرون کوره باشلاغاندە، اول خلقی چن معنیسی برله آلقشلاياچق. معلمه مسئلهسی حل ایتولگانەدە، آردە قزلر مکتبی آچوغە او کغایسزلی تورغان شوندا یوق دخی مەم بعضی مادەلر بار. اولدە، کیرەک اوز خدمتن تیوشنچە اوتی آلا تورغان معلمه نڭ معیشتن تأمین ایتو و کیرەک آندن باشقە بیتون مکتب تر بیهسی اوچون کیرەک بولغان آقچەنی فایدن آلو، نیچوک جونەیتو مسئلهسی. بوسیدە معلمه یتوشدر و مسئلهسی کبی چیتون، حل ایتووی بیک مشکل بولغان بر مسئلهدر. حاصل بو، « اوللار دە قزلر مکتبی » مسئله-سی سحرلەنگان بر چوقرغە اوغشی، فای یاقندن غنە کیلمە، یاقینلاشا باشلاغاچک جارلری یمورلە باشلی، آستدە ایسە اوچسز، توبسز بر چوقر.

شولای دە، نی گەدر، اوشانولا، بر جایی طابولور کبی، نیچوک دە بولو یاغینە حل قیلنور

مسکاو دە بولو مناسبتی ایله.

۱

واشلیکلی یەش بوون اوسوب یبتە باشلاغاچک، ملت لرنڭ ايسکيلک بارشلاری قاقشی، خلقلاری فایناسا باشلیلار؛ ئە یەش باطلارلاری اوسوب، حاضرلە نوب ییتکچ، ملت لردە آلفە تابا ایڭ

قایدە غنە، نیندیگنە ملت دە بولسەدە: یاڭا حیات، یاڭا اوزگەرشلر، یەش و اشلیکلی بوونلار نڭ خدمتلری و طرشلقلاری آرفاسنڭ غنە بولوب کیلگانلکلری هر کەمگە معلوم. آکلی

تار بر فالوبغه طقفان. شول آراده، بزنگر وس، پولهك. فين كبی وطنداشلارمز بزنی ئه لاله نیچه عصرلرگه آرتیده قالدروب کیتهرگه ده اولگورگانلر. معرفت ومدنیت ننگ ایگ یوقاری نقطه سینه یتکان وطنداشلارمز اورتاسنده قالغانلیقمه زنی کوروب، آیروم بر ملت حاله زده یه شهرگه تله ومز اوچون نی حدلی زور طرشلقلار، نی حدلی قربانلار، نی حدلی کوچ و آفچهلار صرف ایتهرگه کیرهك لیگی حقنده اویلانولا باشلاسه، — باش ئه یلنه، و کوکلنی ئه لاله نیندی شبهه لار طومالی باشلیلار. گویا: بز بر آز طهرچنرمزده، آخر الامر، تگیلرننگ مدنیتی آستینه کروب، بتونله ی ایز و اورمز؛ تاتارلارمز بتهر، ادبیاتمز ترقی ایتمه س؛ بولایک ضعیف تلمز اول وقت بتونله ی یزغالور، هم بز: نه اورس، نه پولهك ونه ده تاتار بولغان حاله زده فالورمز توسلی طویولا باشلی...

لیکن بوده شتلی اویلار اوزاققه بارمیلار، چونکه بو اویلارنی توبینه حدلی یمروب تاشلارلق ایکنچی، قانانلی آق فرشته توسلی، کوکن اینگان آق بخت توسلی، — چن حقیقت کیلوب آلفه باصا! باشقه خلقلارنگ مدنیت گه آوشا باشلاغان کونلرنده بیوک قهرمانلق، بیوک باطر چیلق کورسه نکان ضیالی یه شلری بولغانی توسلی، بزنگ یهش بوره کلرمزده حاضرگی کونده میدان آلمانلار؛ بزنگه یهش ضیالیلارمز، شخصی بختلرن اونوتوب، خلقه زغه معرفت کرتوب، خلقمزننگ کوزلرن آچارغه طرشوب، بارلق کوچلرن، بارلق معلوماتلرن شول یولکچه چوب طورالار. مدرسه لرمزدن چققان شاگردلرمز مدرسه ده یانقان کونلرنده کورگان

اولگی آدمولارن آطلیلار. شوندی یهش بوره کلری، شوندی کوچلی باطرلاری بولغان خلق و ملتلی اوچون عزیز جانلارون دن آبر و لورلق قدرلی اوغللاری بولغان ملت. لردن بختلیرک دنیاده هیچ نرسه ننگ بولوی ممکن توکل! بوندی بختلی ملت لرننگ یاشن تیزلیگی ایله آلفه کیتولری اصلا شبهه سز بر حقیقت بولغانی توسلی، قهرمانلاری بولماغان ملت لرننگ شول اوق تیزک بله منقرض بولولاریک — کوکلرنی ئه رنیتلرک ئه چی بر حقیقت در. خصوصاً مدنی و مترقی خلق لار اورتاسنده طور و بده ایسکیک طونی آستنده یوقلاب قالغان خلقلارنگ حالی مشکل. بوندی ملت لرننگ اوز آلدیلارینه غنه دوام ایته آلولاری، اوز لرننگ ملی روحلارنده، ملی صنعت لری و ملی ادبیاتلری تأثیرنده گنه قالا آلولاری خارق العاده زور کوره شلر، ایتوب بتره آلماسلق طرشلق لار آرقاسنده غنه ممکن ایکانلیگن هر کمه آکلی آلا. بو وقت ملت قهرمانلارینه ایکی چیتونلک ایله کوره شوب طور و رغه طوغری کیله؛ بردن، بولارنگ اوزلرینه کوب نرسه لرنی کورشیلرندن آلورغه طوغری کیلگان توسلی، ایکنچی دنده، آلمان معلوماتلارن اوز ملت داشلارینه تارالتورغه و ملت اوسه لرلن ملی روحه تریبه قیلوب آلوب بارورغه طرشورغه ده کیرهك بولا.....

ایندی اوز حاله زگه کیلسهك — آنکده شوندی ایکی چیتونلک آراسنده «آوار — آوهاس» طورغانن کورهمز. گویا الله ننگ ئه لاله نیندی قهری بزنگ اوستکه ترشکانده، بزنی بو کونگه حدلی ایزوب، قسوب، فکرلرمزنی

يازغالى ده ايندى» ديهه باشليلا... آنا - آنا
 كوڭلار ينىڭ اياڭ تيرەن ييرلرندىن آطلوب چىققان
 بو ايندو سوزلر، بو شادلىقلى اوچقونلر،
 بناسى چروب بتكان «ايسكىلك» نىڭ قىزغىنچ
 وزبون حالده بتوب بارووينە اياڭ آچقى دليل
 بولوندى شېهە يوق!...

آنا - آتالارنىڭ شادلىق ايلە طولغان
 كوكرەكلرندىن بوندى ايندو سوزلرنىڭ آتيلوب
 چىققانلار يىنە بو كوئىڭى كوئىڭى خىلى كەلەر سىبىچى
 بولا كىلدىلەر؟ ... جواب برگىنە: اشلىكلى يەش
 ملالارمىز ھم - سوزنىڭ چىن مەنىسى ايلە -
 يەش - ضيالى معلملرمىز!...

II

ياڭالغىھە او مپولو يولندە ھەر يىردە اوز -
 گەرشلر بولوب طورغان توسلى، بو قىش
 باشندە مسكاو مسلمانلارنى آراسندەدە كوب،
 خىتى بىك كوب اوزگەرشلر بولدى. كوزگە
 بەرىلوب طورغان بو اوزگەرشلرنىڭدە اياڭ
 مەھمى، مسكاو مسلمانلارنى اوچون اياڭ فە -
 ئىدەلىسى، اياڭ كىرەكلىسى دە: - قارت آخوند
 حضرت آگىيىنى جنابلارنىڭ (حاضر اول مرحوم
 بولدى؛ اللە رحمت ايلەسون!) اوزنون يەش
 ملا، آخوندنىڭ كىيىمەسى، عبد اللە حضرتنىڭ
 آلوويدىر. طرش، خاقى آلدندە بولغان اوزىنىڭ
 وظيفەسىن چىن مەنىسى بىلە آڭلاغان، كولىچ
 يوزلى ھم مەخلە خلقى ايلە يوشاق مەاملەلى
 عبد اللە حضرتنىڭ مسكاوگە كىلەسى بىلە
 مسكاو مسلمانلارنى آراسندە ياڭا حىيات با -
 شلانغان ھىچ بىر دە انكار ايتە آلماس. صوڭقى
 يىللار دە آخوند حضرتنىڭ قارتلىقى سىبىلى بتونلەرى
 طومالانو درەجەسىنە يىتكەن، كجەلر آصرارغىنە

قىسقىلقلار يىنى، راحتسىز كونلر اونكەرگانلىكلار يىنى
 بوتونلەرى اونوتوب... خىتى دىيادە شىخسى راحت،
 بخت و طىنچلى ھەر بارلىق دە اونوتوب، قىر -
 موسقىلار توسلى ھەر ياقلارغە تارالوشوب ملال
 و معلملك اورونلارنى آلورغىھە طرشەلار. بو
 محترم شاگرد - ياشلرمىز باسقان بىر يىردە
 ياڭا مەكتەپلر سالغىنى قالوون بىرەودە
 كورسەتە آلماس! بو ابتدائى مەرفت اورلوقىن
 چىچولرمىز كىلەسەن ئىلك، تەو غدىن قاچقان
 توسلى مەكتەپدىن قاچوب كونلر ون اونكەرورگە
 اوگرەنگەن صىبىلارمىز، بونلار كىلەگەچدە
 كوڭلارندە طوغان ئەللە نىندى مەختلى تىلەو
 ايلە تىزىلوشوب مەكتەپكە يورى باشلىلار. آلطى
 - جىدى يىل مەكتەپكە اوطن كىسەكى كوتەروب
 يوروب، بىرنى آڭلامى، يازو - سزو بىلى
 و ذەنلر يىنە مەڭگە بوتەمسەك طوپاسلىق اورناشقان
 حاللرندە قالغان «يىكت» لرنىڭ اوڭ ئىنلەرى،
 حاضرگى كوندە مەكتەپدىن ھەر كون نىدە بولسە
 بلوب قايتالار. كتابلارنى كوچكە - كوچكە
 كوتەروب يورى طورغان صىبى بالالارنىڭ
 ھەر كون مەكتەپدىن «نىدە بولسە» بلوب
 قايتولارنى كورگەچ، عزيز بالالار يىنە نىسبەتەن
 يورەك و قىلبلارنى نەچكە بولغان آنا - آتالارنىڭدە
 كوزلر يىنە انچو بورتوڭى كىك يەشلىرى تەگە -
 رەب كىلەلەر. ذەنسىز و طوپاس قالغان بالا -
 يىكتلەرى اوچون آلارنىڭ يورەكلەرى ئەرنىشسە -
 دە، ھەر ايرتە يوكروب مەكتەپكە يورى طورغان
 «يەش امىد» لرون كوروب، كوڭلەرى ايتوب
 بترە آلماسلىق شادلىق ايلە طولغانى حالدە،
 بالالارنى طوغرى وسندە بوتەنلەرگە: «اللە،
 اولگى يىلغىنە بولسەدە، ياخشىغىنە اوقى دە،

غان ایکی قاطلی اییو، حاضرگی کونک مکتب اوچونده طغز بولوب قالغان؛ بالالار صیمی؛ شوکار کوره، کوب بالالار ایکنچی بیرده موقت اوقتیلادر. بو مسئله، یعنی مکتب نڭ طغزلیغی، نناء علیه، کوب بالالار نڭ اوقودن محروم فالولاری، مسکاو یه شلرینڭ باشن وانا باشلی. لکن اشلکلی ویوره کلری هر وقت آله کیته رگه طرینوب طورغان یه شلر، عصر-مزگه کوره نی حدلی زور معنوی قوه گه مالک بولسه لارده، مادی جهتلرینڭ قصنی بولولاری آلارنی هر وقت ایزوب طور، هم شوکار کوره، یه شلر نڭ (تله سه گنه قایک بولسه ده) ملت و خلمیز اوچون البته اشله نورگه تیوش بولغان ایڭ مقدس اشلریده، مع التأسف، میدانغه قور-یولمی فالالر. بو حقیقتنی روسیه مسلمان ضیالیلارینڭ هر برسی بیک آچق بله؛ بو ئه چی حقیقت مسکاو یه شلری آراسنده نق حکم سوره...

مکتب مسئله سینڭ خلمیز اوچون ایڭ مهم بولغان بر مسئله ایدیکنه اوشانغان مسکاولیلر، قایدغنه بولسه ده شول حقه سوز آچوب مذاکره، قچقریشا حتی بعض بر تیسکهری آدملر ایله سوگوشه ده باشلیلار. بوندی مسئله لر نڭ اؤچی هر وقت بایتاق زور آچه لارغه باروب تره له چکن سیزگان مسکاو مسلمان بایلاری بو مسئله گه قرون کوز ایله قاریلار؛ حتی کوب وقت، بیک جزئی سببلر تابوب بونڭ کیر یسینه ده طرشقان بولوب قاریلار. لکن آلار نڭ بوندی صالحن معامل لری بله نگنه مکتب مسئله سی اوزینڭ اهمیتن یوغالتمی، بلکه تاغن بیگه رگه قونله نه گنه...

یارارلق بولوب قالغان ایسکی «مدرسه» عبدالله حضرت نڭ طرشلیغی، محلله خلقی نڭ بو اشکه قارشى طورماوی (بو حقه مسکاو مسلمان-نلری نڭ بیک آزی استثنی قیلنورلق)، اسد-الله یی جنابلری کبی بیوک همت ایبه لری، حسین افندی شیرینسکی هم باشقه طرش آدملر نڭ خدمتلری بلهن اشتراک ایتولری آرقاسنده، حاضرگی کونده یاغشی و نظاملی مکتب که ئهورلدی. اولده بیش-اون یالقاو بالالار «مدرسه» یولن تاقرایتوب یورو اورنینه، حاضر بو مکتب ده یوز ایللی لهب صبی لر-قز هم ایر بالالار تربیه آلوب طورالار. مکتب نڭ یوغار یغی قاتنده غی ایکی طور صنف لرده (آیروم بولمه لرده) ایر بالالار هم توبه نگی قاتنده غی بر طور بولمه ده قز بالالار اوقتیلادر. مکتب ده معلم لک ایته طورغان ایکی برادر (زکی ومیر عیاض) آلیفی جنابلرینه باشقه، ینه بر موقت معین ده کیلوب بواوشوب طورادر. قزلار صنفنده ایسه: باش معلم آلیفی جنابلرینڭ رفیقه سی مسابقه خانم معلمه لک ایته هم قز بالالارغه یاغشی ونفیس صورتده قول اشلریده اوگره ته. آتا-آنالار نڭ هر برن شادلاندرلق و صبی بالالارنی اوقوغه رغبت له ندررلک درجه ده مکتب نی نظاملی و ترتیبلی روشده آلوب باروچی ملت قهر-مانلاری افندی و خانملرگه: اوزینڭ ملتینه هم صبی بالالارغه آزغنه محبتی بولغان، آلار نڭ انسانلق لارینه احترام ایتکان، مسکاو مسلمان-نلارینڭ هر بری طرفندن چیکسز رحمتلر اوقولورغه تیوشلی در!...

لکن اولده «مدرسه» بولورغه پارا-

تعیین اینتلگان کامیسیه اعضا لارینه یاقن طورغان بعض بر آدم لرنڭ سوزلرینه قاراغاننك، بولاچق مکتب نڭ کیله چه گن یاخشیراق تأمین ایتهر اوچون، اسدالله یف جنابلری یوز مکتبن آرتق آقچه ده تعین اینتکان ایمش

کامیسیه اعضا لارندن عبدالله حضرت، حسین شیرینسکی و باشقه آدم لرن حاضرگی کونده اوستلرینه آلمان بوروچلارن بیک چنلاب اوتهمکده لر هم نیچوک بولسه ده یاگا مکتبنی کیله سی کوزگه حدلی اولگورتورگه طرشه لار. ملت نرنڭ کیله چه گی باغلاغان شول عزیز صبی لرمزنی تربیه و معرفت نورینه چومروده خدمت اینتکان آدم لرمزنگه چیکسز رحمتلر اوقو هم آلارنڭ بو ایندگو اشلرینه چن کوکلدن موفقیت تله و هر برمزنگ بورچیدر. فخر الاسلام آگبیف.

آخر الامر بو مسئله نڭ مادی جهتن محترم و بیوک همت اییه لرمزدن اسدالله یف جنابلری یالغز اوز اوستینه آلمان. حاضرگی کونده بو محترم ذات طرفندن مکتب اوچون ایسکی «مدرسه» و آگار طوتاشقان، مجموعسی ۴۰۰ کوادراتنی سازینلق، اورون ۲۸۰۰۰ سومغه آلنوب مکتبکده هدیه اینتولگان. شونڭ ایله برابر صانوب آلمان یورتده غی ایسکی بنالارنڭ بارسن یمرتوب، یاگادن دورتهر قاطلی (پودوالر بلهن) زور ماطور ایکی بنا سالور اوچون میلیون یارمندن آرتق کیرپیچ حاضرله نورگه ده امر بیرلگان. بو بنالارنڭ برسی اوقو خانه بولاچق، ایکنچیسى فاتیر آلوچیلرغه بیرولچک. بیرلگان فاتیراردن کیلگان آقچه نڭ بارسیده مکتب مصارفینه طوتولاچق. بو اشلرنڭ آرتندن یورور اوچون

املا سزلق .

بوندن صوڭ، بو اصولده اماملر، معلملر، هم باشقه یازوچیلار طرفندن تله نیچه تورلی اسملرده الفبا کتابلاری یازلدى، همانك یاز-لوب طورادر. اكن الفبا کتابلارینی یازوچی افندیلر هر قایوسی اوزینه باشقه املا ایله یازدقلارندن، بورون زمانده بر تورلیرهك یازلوب کیله طورغان املا بزغه بیک کوب ترتیبسز-لك کرتلدى. بوتون روسیه مسلمانلارینه بر دانه اولسون «دارالمعلمین» بولماغاچ، اصول تعلیمنی تیوشنچه کورمه گهچ، معلم و معلملره خاص اولوب، آرالارینی طوتاشدر وغه خدمت

اصول صوتیه، یا که اصول جدیده، هر نیچوک آتاسه فنده، آنڭ چغووینه یکر می بیشیل، بلکه آرتغراقه بولدی ایندی. نبی اکرم حضرتلرنڭ «علم اوگره تکه نده بیگللك قیلوگن!» دیگهن سوزینه اقتدا قیلوب، بو اصولنی باشلاب بزنگ تاتارلار آراسنده تاراتوچی استاذ محترم اسماعیل افندی غصبرینسکی جنابلری بولدی؛ بو عالی خدمتی اوچون هر قایومز آگار تشکر قیلورغه بوروچلیمز. بو زمانده غی هم کیله چک زمان بالالارینه بو محترم بابالارینڭ اسمینی احترام ایله یادایتولازم، بلکه فرضدر.

بالالارغه قیینلق بولماسون اوچون، کورسه-
تلمه گان هم تشدید (قاتی ایتلو) طوتاشدروب
عرب قاعده سنجه ایتلو طوغر وسنده بر حرف
بولماسه ده، ۶۳ نچی بیتده: الله-حضرت-معلم،
آخرغی بیتده: احمد-علی-حافظ-رضوان-
کبی اسملر ئه لاله نیقذر یازلمش. کور-
سه تلمه گان حرفلر ایله یازلغان سوزلرنی بالا
نیچوک اوقور ایکنه نینی یازوچی افندی اویلا-
ماغان، بولورغه اوغشی.

برنچی جزئده: «صچقان» ایکنچی جزئده
«نچقان» ۱۶ نچی حکایه نك آخرنده «طچقان»
یازلمش. «پچراق» «بلچراق»، برنچی جزئده
«ایشهك» ایکنچیده «ایشاك» «صغر»
«صییر» «ییمیهشل» «یامیاشل» برنچی جزئ
تمام اولغانچه «ساباق» ایکنچی ده «سبق»
دیگان کبی تورلیچه یازلمش سوزلر کوب
اوچری.

برنچی جزئ نك آخرنده کورسه تلمه گان
ح حرفی ایله یازغان سوزلرنی اوتکهچ، ایکنچی
جزئ نك ۴ نچی بیتنده نقطه لی خ ایله «آخق»
یازلمش. ۵ نچی بیتده «ذاکر» ۱۳ ده «حارث»
بو حرفلر تاغنده بالاغه آغراق بیرهدر.

«لیکن» «اما» «عبد الله» «عبد الرحیم»
«تحفة الله» کبی سوزلرنی نیچك ایتوب آکلا-
تامز؟ تاغی «تحفة الله» قاطی «خ» برله یازلمش.
برنچی جزئده «باقچه» ایکنچی ده «باغچه»
برنچی جزئده «صاطک اوینی»، اوزمزه «باقچه»،
«باغچه» سوزی اولغاچ، اول روس سوزی
نیگه کیرهك بولدی ایکن؟ اوزمزه بولماغان
روس سوزینی آلساق، درست یازو تیوش
ایدی، روسچه «صاد» حرفی ایله یازلغانده

ایته طورغان ژورناللاری بولماغاچ، هر قایوسی
اوزلرینه اوغشاغان املا ایله یازدیلار، همان
یازالار. شوکنا کوره بو یازوچی افندیلر مزی
عیب ایتوگده اول قدر حقمز یوق. هر قایوسی
ملت بالالارینه فائک کیتورو، بیگ گللك قیلو
نیتی ایله اجتهاد ایتدیلر، ایسکی اصول ایله
اوقوغاندهغی مشقترلرنی یوز، بلکه مک
درجه کیمو تیلر. الله هر قایوسینه خیر جزا
بیرسون.

لیکن، شوشی یازوچی افندیلر اوزاری
یازغان بر کتاب نك بر بیتنده بر تورلی،
ایکنچی بیتنده ایکنچی تورلی املا ایله یازوب،
یازغان کتابلارینی دقت ایله کوزدن کیچرمیچه،
ملنکه تقدیم قیلولاری بزم فکرمچه عفو قیلو-
نورلق اش توگلدنر. مثال اوچون، معلم ن.
دو ماوی جنابلر نك «بز نك مکتب» نام الفباسن
آلابز. مین حاضر شوشی «بز نك مکتب» ایله
آلپی یه شلک قزچمه درس باشلاتدغمدن،
املا سینك بر تورلی اولماوی دقتمنی جلب
ایتدی. «بز نك مکتب» نك برنچی جزئده ایکی
تورلی املا ایله یازلغان سوزلر بیک کوب.
مثلا:

«آت» «آت چابا» «آط یوگانلی بولا»
«پار آط» «اوت یانا» «اوط سوندی» «سالام
یانا» «تال اوسه» «طال» «آیو تابانی» «طابان»
«ماهی توتهی صوغه بارا» «طوطای» «طون»
«تون یاما» «تابا یالات» «طاباغه قیماق یا-
بشقان» «یاغشی بالا» «هادی بولاطی یغشی
یازا» «آقساق» «آصاق بالاصوقرانوب بارا».
برنچی جزئده یکرمی طوقز حرف کورسه-
تلوب، ح، ذ، ض، ث، ع، طا حرفلری،

نادان خلقه بوده کوب» دیگان توسلی، التفات ایتمه گه نلگی کورنوب طورادر. اوتی بلوب، معنی سینی آکلاغان کشیلر اوچون، تورلی-تورلی املا اول قدر اوکایسزلیق کیتورمی. اما مبتدی لرگه حرف تانوما-غانده، ایڭ مهی املا درستلکی در. محبوب جهال آقچورینا.

ن. دو ماوی جنابلری ط ایله یازمش. «تایاق توتا» «تایاق ایله صوغیم دیگانک». اعضا اسملرنده «بوط»، ایکنچی جزئ نصیح حکایه سنده: «نصیح نڭ بوتلرن» یازلمش. ن. دو ماوی جنابلری کنابلارینی یازوب بولغاچ، برقات دقت ایله کوزدن اونکهرسه، املا سینڭ تورلی لکینی آکلار ایدی. «بزم

مکتبلر بوزنڭ مالیه جهتی.

11

مکتب بناسی و آنی ترییه.

آولنڭ باشقه بنالرندن آیراوب طور طوران بولادر. عادی مکتبنی کوز آلدیکه کیتورور اوچون فاتح افندی کریمف نڭ «جهانگیر مخدوم» نام کتابن اوقوب چغو کافیدر. بو رساله موندن اون بیش یل مقدم یازلغان بولسه ده، آنده تصویر قیلونغان اول مکتبی بو کونگی کونده ده کوبرک اوللارده شول حالندن اوزگهرمه گان.

بزنڭ روسیه مسلمانلرینڭ کوب مسجد صالحورغه، مسجد صاین ایکیشهر ملا قویارغه هوسلری بارلغی معلوم. آلا ر بو اشنی اوزلرنجه بیک زور ثوابلی اش دیوب اولیلار. کوب مسجد صالحو درتینه توشکاج، البته محله کچکنه یه، اولده، مثلا، بیش یوز ایمانالی محله، ایکیگه آیرلغاچ، ایکی یوز ایلیلی ایمانالیغنه بولوب قالا. محله کچهر بیگاج، بیلگیلی، اقتصادی جهتی ده کیمی. موندی کچکنه محله باشده بیک زور اقتصادی عذابلر چینگوب

روسیه ده مسجدسز بر مسلمان اولی یوقدر. درست، بعض بر اوللارده بایک کچکنه لگندن یاخود باشقه بر جهتن حکومت نظاملرینه طوغری کیلمه گانلکدن رسمی مسجد بولمی، لیکن موندی اوللارده ده بیش وقت نماز اوقور اوچون مطلقا بر اوی، غیر رسمی مسجد ایتوب طوتولادر. مسجدسز بر اول بولماغانی کبی، مکتبسز بر مسجدده یوقدر، هر مسجد یاننده کچکنه گنه بولسه ده، بر اوی صالحوب شونی مکتب ایتوب طوتو بزنڭ مسلمان اوللارنده عادت حکیمینه کروب کیتکان. بو اوینی البته، کوب وقت شول مسجدنڭ محله سی صالحادر. لیکن بو اوی کوب وقت بیک کچکنه، ایسکی هم اول اولیلرینڭ ده ایڭ اشه کیسی بولادر. برده کورمه گان، تانیمایغان بر اولغه باروب کرسه گده، هیچ کمدن صوراشمیچه، مکتب اوین تانوب بولادر. اول اوزینڭ یه مسزلگی، تیره یانینڭ نچسلیگی و ترییه سزلیگی برله

بواسه ده چیه رگنه بر مسجد صالوب قویا. لکن مکتبنده شوندی زور هم مهابت ایتوب صالورغه کوچی جیتمی هم آکار اول قدر لزوم ده کور میدر. زور بولسه، یلیطرغه اوطن کوب کیتنه، دیگان بر زمانه ده موکار یاخشوق سبب بولادر. عادتی مکتب برگنه بولمه دن عبارت کچره ک بر اوی بولادر. موندی مکتبلر ده صافی هوا، کوب یا قیطلیق کبی حفظ الصحت قاعده لری هیچ رعایه قیلونمیدر. اول مکتبلری کبی آدم ننگ سلامتکنن چیه رور اوچون کیره ک بولغان بوتون شرائطی حاوی بر بنا هیچ قایده اوچر اتورغه ممکن توگل. بونده غی شا کردلرننگ همه سی ننگ بردن صرغاولاب اولمه ولری بر قدرت الهیه در. بوندی بنا لرده طور وبده سلامت فالو اوچون اول ننگ اوزیننگ چیستا هواسی، موثریق بالالرننگ ده اش برله چنغوب بنگان سلامت بدنلری کیره کدر.

مکتب ننگ بولای طشدن ده، اچندن ده شوندی یه مسز هم قونسز بولووی بالالار کوکلنده، البته، بیک ناچار تاثیر فالدرادر، آلارننگ او قوغه محبتلرن سوندوررگه، مکتب دیگان سوزگه بوتون رعایه لرن بتوررگه زور یاردم اینه در. کم بله، بزنگ ناتارلرننگ طبیعتلری طوپاس، کوکللری قاتی بولوغه باشقه بیک کوب سیلر آراسنده بلکه شول مکتب بناسی ننگه دخلی باردر.

کوب مسجد صالو، مسجد صاین بر مکتب بنا ایتوب قویو، مسئله ننگ اساسندنغنه قاراغانده، بیک ماطور هم شایان اعتبار بر نرسه بولسه ده، یوغاریده غی ملاحظه لرنی اعتبارغه آغانده آفرین دیوله چک اش توگلدر. محله

صاین تاوق کنه کلمگی کبی گنه بر اوی صالوب قویوب، شونده بر اورنینه بیش بالا تو یه باتقرو اورنینه، هیچ محله فلان اعتبار ایتمیچه، اول ننگ زور لغینه قاراب، بر یا ایکی زور مکتب صالونسه نیندی گوزله بولور ایدی. بوتون اول برگوب اش قیلغانده موندی مکتبنی صالووی ده بیک آغر بولماس ایدی. چونکه هر اولننگ اوزینه کوره یا اورمانی، یا جماعت راصخودینه تعیین قیلوب فالدرلغان بیر و بلو- نلاری بولادر، مکتب ده بوتون اولغه دیوب صالونغانده، البته، آنک راصخودن بوتون جماعت اوستینه یوکلته تو بیک جیکل اش بولور ایدی. یوقسه حاضرگی ترتیب برله بارغانده، هر محله اوز اوزلگندن مکتب بناسی صالوب آزابلانا، باشقه محله لر آلا رغه فانتاشمیلار، حتی مکتب صالاطورغان محله اول چیمونندن بر آز اورمان یا آغاچ صو اسه، عادتده، باشقه محله لر فارشی کیلر، بز آلهماچ، سزده آلهماکز دیلر. شولای ایتوب عموم فائلسینه، مکتب و او قویولینه طوتولاچق جماعت آقچدلاری، اورمان و جیرلری اولننگ قوشتان لاری قولینه طارالوب بته در.

بو مکتب بناسن اول اوستینه یوکلته تو اقتصادی جهندنده اول اوچون هیچ قیونلغی یوق. موندی بنا اون پیش یکر می یلده بر صالونا طورغان نرسه در. آندی بنا اوللارده آرتق قیمت ده توشمیدر. اولغا قاما، آق ایدل بوینده غی اوللارده مکتب اوچون حفظ الصحت ننگ بوتون قاعده لرنه رعایه قیلونوب صالونغان شاققای غنه زور بنانی مگ، نهایت مگ یارم صوملارغه توشوررگه بیک ممکن

بولماسون، آنگار قاراب بر مسجدگه تابع ایتدروب ینه بر دینی مکتب آچونی ودوام ایتورونی منع ایتمهسلر دیه او یلانولادر. شونڭ اوچونده تیزدن حکومت اشقولالار سالور ایندی دیوب، ئە لیگه قدر بولوب کیلنگان مکتبلر بزنی اصلاحغه طارشماو هیچ یاری طورغان اش توگلدر. غایهسی، بزوغاریده «هیچ بمخه فلان اعتبار ایتمی بوتون اول اوچون سالورغه تیوش» دیگان مکتبنی رسما اولنڭ بر مسجدینه تابع ایتەرگه و بر ملانڭ قاراماقنده یاسارغه ممکن در.

اشقولالارنڭ بناسی حکومت حسابندن بولسهده، بزنگ دینی مکتبلر بزنگ بناسی هر وقت و هر فایده اوز حسابمزدن سالونورغه تیوش بولورلار. بزگه، برهده (نه حکومت ونهده زیمستوا) دینی مکتب سالوب بیرمه-سلر. پراواصلاحاتی تسیرقوونو - پریخودسکی اشقولالارنی ده حکومت صالحی، سینود اوزی صالا، تیک حکومت آلا رغه بر آز یاردم گنه ایتدر. شونڭ اوچونک اول «تاوق کته کالگی» توسلی بولغان مکتبلر بزنگ بنالرن، حفظ الصحت که مخالف، دیوب دوقتورلار کیلوب یابقانچه، اوز بزگه اشکه کرشورگه، آلا رنی مکتب صفتینه کرتورگه لازم در. بوده ایسه، یوغاریده ایتکانچه، محل، ضاین بولغان مکتب او یلرن بتروب، آلا ر اورنینه بوتون اولغه، کیره کلگینه قاراب، بر یا ایکی مکتب سالو برله گنه ممکن بولاچقدر.

سالونغان مکتب نڭ تربیه سینه کیلسهک، یعنی آنی یلیطو، یافطرتو، خادم (اسطورژ) قویو کبی راصخودلاری حقنده سوز آچسهق،

دیله. هر اولدن اجتهاد ایتکانده بو قدر آچهدنی نابارغه ممکن. واقعهده جماعت بیرلرن، نگره نلرن، اورمانلرن هم بولونلارن صانوب جیولا طورغان آچهدن یل صاین نیچه یوزلری تورلی قوشتانلار تاماغینه وکسه سینه کیمته طورغاندر؟ اش فقط جماعت اشلری آرتندن آرمی تالمی، اخلاصی برله یوری طورغان کشیلرده گنه در. آلا ر بولسه جماعتنی اشکه قوشاچاق، قوشتانلارغه کیمته طورغان آچهلارنیک ملت فائده سینه ایله ندره چکلدر.

روسلارده اشقولا بنالرن ئە لیگه قدر یا اول اوزی، یا زیمستوا، یا حکومت یا خود سینود سالادر ایدی. بو صوگفی یللارده اشقولا بنا لری اوچون حکومت، زیمستوالار آشا کوب آچهلار بیره باشلادی. بو کوینچه بارغانده بر اون یلدن صوگ بوتون روس اوللارنده حکومت حسابینه سالونغان مکمل اشقولا بنا لری بولاچق. البته زاقونا پرایقت بوینچه اوقو عمومی بولاچق، شوئار کوره تاتار اوللارینڭ ده همه سنده احتمال اشقولا بنالاری بولور. لکن حکومت اشقولاسی برله بزنگ دینی مکتبلرنڭ مناسبتی نیچوک بولور، آلا ر ایکیسی آبروم، آبروم بارورلاری، یا خود ایکیسی برگه قوشلوب کیمته ارمی، بو مسئله خصوصی مقاله لرده بایتاق او یلا شورغه و یازلور. غه محتاجدر. فقط بو اورنده شونی غنه او یلا رغه ممکن، که حکومت بزنگ دینی مکتبلر بزگه تیمهس، اولده اشقولا بولو و شونڭ یاننک اوق ملی و دینی مکتب نڭ بولو وینه هیچ فارشی کیلماس، بر تاتار اولنده تاتارچه و روسچه اوقونولا طورغان نیقدر مکمل بر مکتب

اوللرده هيچ احتياج بولماغانده محل، مسجد، مکتب و اماملارنڭ كوندن كون آرتوب طور ووي — اتفاق، مليت و ترقى اوچون ايڭ ضررلى نرسه در. بو ضررلى مشهور چير يوانسكى كوبدن سيزگان ايدى. اول اوزينڭ موندن بيش يل ئلك غا. سودارستويىنى صاويت غه ياصاغان دافلادنده «مسجدر، ملالار كو بايوگه هيچ قارشى كيلماسكه تيوش، آلا كوبه يسون، محل و اغايسون، آندن بزگه بر ضررده يوق» ديدى. چير يوانسكى بزنگ محلهنى آيروب، مسجد صالوب «دن» آرتندن يوروچى بايلار بز- دن ده ثوابليراق بولور ايندى.

محمد فؤاد.

بولار البته، يندهن اوك شول جماعت جيلكه. سينه قاينىمى حالى يوق. بلكه بو راصخودنى بعض اورونلارده زيمستوالارغه يوكله توب بولور، لىكن حاضرگه، زيمستوالارده تاتارلار غايت آز بولغانده هم حاضرگى زاقونلار بويىنچه آلا رغه كرو ويده بيك چيتون بولغانلقدن، بو مسئلهده زيمستواغه اوشانوي بيك چيتون. زانا، بنانى بر صالوب قويغاج، اوطن و خادم مسئلهسى اوللارده كوب مصارفنى موجب بولغان نرسه لر توگلدن، آنى اولغه بر يا ايكي گنه مکتب بولغانده كوتار وويده آغر بولاچق توگل. فقط شول مسئلهنى بوزغان نرسه اوللارده «مه بتك» لرنڭ كوبلگى هم شولار آرقاسنده جماعتنڭ بر مصلحت كه كيله آلا ويدر.

آنالار قولايغينه بر نيچه سوز

كورگان ملت آنالرى حاضر له مك لازمدر. ملت بزنڭ يارطيسى خاتون قز بولديغندن، اگر بز قز لر بزنى كيرهك قدرلى اوقوتوب گوزهل تربيه بيرمه سهك، هيچده آله كپته آلهامى، اوقوغان و كوچلى ملت لر طرفندن تابتالوب، ايزلوب بته چكمز.

تركيه نڭ حاضرگى آيانچ حالى بو سوز يمه دليل بولسه كيرهك. ياخشى اوقوغان، بالا تربيه سيني بليگان آنالر بولماغانده ملتنى صاقلى آلورلق گوزهل فكرلى ملت خادمى يكتلر قايندى كيلسون؟ بز خاتونلرنڭ ايڭ مقدس خدمتى بالا تربيه سى بولغان اوچون

مسلمان قز لر ينه اوقورغه يازارغه اوگره. نوب، ايمان اعتقاد و دين علملرينى، دين اسلامده فرض بولغان عبادتلرنڭ نى روشلى قيلنغانلقلرينى كامل بليگاندىن صوك، ايڭ لازم بولغان نرسه يورطاشلرينى اشلرگه توشونو، اير برله نيچوك تركلك قيلونڭ يوللار ينى بلو، بالا تربيه قيلورغه اوگره نودر. بالا تربيه قيلمق خاتونلر اوستينه يوكله نگان وظيفه لرنڭ ايڭ آغرى بولغان كپى، ايڭ تاتلى و ايڭ مقدس بولغانيدر. همده، هر بر اير و قز بالالارمز اولگى تربيه نى آناسندن آغان اوچون، بزگه قز لر بزنى اوقوتوب ياخشى تربيه

آچق فکری، زیرهك ایتوب اوسدررگه
 صوڭ درجه طرشمق لازمدر. چونکه یاخشی
 تریبهله نمه گان بالالار صاری یوزلی،
 بوزوق قانلی، ضعیف، کوچسز بولوب،
 عقل و فکری هم ضعیف بولور. موندای
 ضعیف بالالاردن ملنکه فائده کیلو فایده، بو
 باشقه لارنڭ یاردمینه محتاج بولالار. بالانی تازا
 تهنلی، سلامت عقللی ایتوب اوسدرر اوچون
 ایڭ اوّل لازم بولغان نرسه، بالا بولمه سینڭ
 غایت چیستا، توزان، توپراقسز بولوب هر
 وقت هواسینی یاڭارتوب طورمق لازمدر.
 مونڭ اوچونده اگر فورتنجه لربولماسه بالانی
 ایکنچی بولمه گه چفاروب ایشکلرنی آچوب
 هوانی یاڭارتقاندن صوڭ، بالانی بولمه سینسه
 کرتلور. جای کونی بولسه بيشککه یراغراق
 تره زه لرنی کوندز آچق طوتارغه کیرهك. بالا
 بولمه سی بیک اسسی ده، بیک صالحن ده بولماي،
 هر وقت اورتاچه بولورغه تیوش. بالادنیباغه
 کیلگچ، اوچ کونگه قدر قویندرغاندن صوڭ
 تهنینی آغاچ ماپی ایله مایلانور بو هم سنت،
 همده بنجه لر چقباس و پشکمه س اوچون
 فائده لیدر. اویانوب یغلاغان صاین ایمزو
 یا که صوصکه ایله سوت بیر و غایت ضرر لیدر.
 یاش بالانی ایکی ساعتدن آز وقتده ایمزوب
 عادتله ندر و هیچ جائز توڭلدر. ایمه تورغان
 وقتندن اوّل اویانوب یغلاسه، بولایغنه بوا-
 تورغه تیوش. همانده یوانمی یغلاسه، بیله وینی
 چیشوب قارارغه کیرهك، اینسکی لری جییرنوب
 قالماغانمی یا اوکغایسز به یله نمه گانمی؟ نیده
 بولسه مونڭ بر سببی بولور. اگر یاڭادن

بو توغریده بر نیچه سوز سویله مه کچی بولام.
 مینم بلووم دریادن بر قطره گنه بولسه ده،
 میندنده بلمسز ره کله بولسه، بلکه فائده له-
 نوچیلر بولور، دیسه هیچ منزله سنده بولغان
 معلوماتمنی همشیره لرمه تقدیم ایتهرگه جرأت
 قیلدم. باشک یوکلای خاتونلر اوچون صاقلانووی
 لازم بولغان نرسه لرنی قصه غننه بولسه ده
 سویله ب کیتونی لازم دیب بلهم.
 حامله خاتوننڭ کوب کشیلر جییلوب
 هواسی بوزولغان اویلرگه بارووی، اوزی
 هم بالاسی اوچون غایت ضرر لیدر. ناچار
 ایسلی، هواسی بوزولغان بیرلرده، توتونلی
 اویلرده تورودن، آرتق قایغردن، قورقودن،
 آچولانودن، خلقسزلانودن، یغلاودن بیوک
 بیردن سیکروب توشودن صاقلانورغه تیوش.
 طورا طورغان بولمه سینڭ هواسینی هر وقت
 چیستارتوب تورومق لازم. اویڭ هواسی جای
 کونی تره زه لر آچو، قش کوننده فورتنجه لار
 آچو برله چیستارتلور. فورتنجه بولماسه، ایرته
 وکیچ چیرک ساعت قدر ایشک آچوب طوتو
 برله چیستارتلور. ممکن مرتبه ده طشده آچق
 هوالی بیرلرده کوبرهك یورورگه کیرهك. بیک
 آچی نرسه لرنی کوب آشاودن صاقلانورغه،
 چیکلرهك آشلا آشارغه کیرهك. حرام و شبه لی
 آشلا آشاودن بیگرهك صاقلانورغه تیوش.
 چونکه آناسینڭ آشاغان آشلی قانغه ایله نوب
 قارنده غی بالاغه رزق بولدغندن، حرام
 و شبه لی آشلا آشالسه، بالاغه اثر ایتوب
 آنڭ یاوز خلقلی، حرام — نرسه لرگه میل
 قیلوچان بولووینه سبب بولور. بالا دنیباغه
 کیلگاندن صوڭ آنی سلامت، تازا تهنلی،

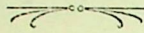
بیلەب اورنلارینی بوزەتوب صالحانن سوکده
 یوغلایمی یغلاسه، اول وقت آنغرانی سوت
 ایمگان برلوب اچنده چه نچو یا ایسه باشقه
 برر جیری اورتقاندن بولور. بالاهر یغلاغان
 صاین ایسه سی کیلوب یغلامی، مونی بیک
 یاغشی بلورگه، یغلاغان صاین ایمزوب یا که
 سوت بیروب بالانک معده سیننی بوزماسقه
 تیوش. آلتی آیلقی بولغانغه قدر بالاغه سوتدن
 باشقه نرسه آشاتورغه یارامی. شوندن اول
 ئه لبه یا که ماننی بوتقه کبی نرسه بیرلگان
 بالاغه آنکلییسکی بالیزن بولوب آیاغی چبدە،
 قورصاغی گو بیدە، باشی طوبالدای بولوب،
 بیش آلتی بەشکه قدر آیاغینه یوری آلمای،
 باشینی آرتقه طاشلاب طنینی آلا آلمای، کوز-
 لارینی چکره یتوب قوط اوچقچ قیافتکه کروب
 اوطورور. موندی بالالار نادان آنالارنک
 «بالام تیزرەك اوسسون» دیگان بولوب وقتسز
 تورلی نرسەلر آشاتولرینک قربانلاریدر.
 بالانک بیشیگی، اورنی، جیری، پراستینا،
 آدیال، بیلەو و ایسکیلری غایت چیستا بولورغه،
 بیشک تیرەسندن هر وقت خوش ایس کیلوب
 طورورغه تیوش. بیشکگه پراستینالر آستینه
 خوش ایسلی یاپراقلار سالورغه کیرەك. بیشک
 تیرەسینه کوندە بر ایکی مرتبه نارات صوی
 (صومناوی ژودا) سیبەسه، بالانک سلامتلیگی
 اوچون بیک فائده لیدر.

بالا آناسی وقار اوچی سینک اوستی، باشی
 وقوللری صوگ درجه پاك وچیستا بولورغه
 تیوش. بیشک یافتی توشه طورغان تەرەزە یا که
 اوطقه قارشى قویلغان بولسون. بیشکگه قوندن
 یافتی توشه بالانک کوزاری قلی بولور.

بیلەگان وقتندە قول و آیاقلاری بیک تیگنر
 قویولوب، ایکی آیاق آراسینه آرتق چوپرەكلر
 اویوب قالدرودن صافلانو کیرەك. اوستینه
 آرتق قالون نرسەلر یابو، بیتون آدیال
 یا که یالقی برلە بۆرکە و غایت ضرر لیدر.
 بالانک باشینی اسسی طوتو زیانداش کبی
 ناچار آورولارغه، بالانک مییی بوزلوب عقلی
 کیم بولوغه سبب بولور. بیشکگه یوقا کیمسینه
 یا که تولدن چبلدیق قورو و مصالحتدر. قالون
 نرسەدن یارامی، هوا بوزورلك سیرەك نرسە
 بولورغه کیرەك. یاشرەك وقتندە کوندە بر
 یا ایکی مرتبه یووندورغه کیرەك. اوزینه
 مخصوص کچکنە ژاننی، یا که تیگنەگه باش
 یاغینی ببوگرەك ایتوب اچینه یومشاق ایسکیلر
 صالحانن صوگ، عادتچە گنە جلی صونی مول
 ایتوب صالحوب بالانی پراستیناغه توروب
 یاتقرولور. هر بر جیرینی، خصوصاً قولاق
 آرتلارینی، موین و قولطق آستلارینی ما-
 گلای، قاش و کوز پوچماقلرینی بیک دقتلەب
 صابن و یومشاق بولوط برلە آقرنغنە اشقوب
 یولور. آندن صوگ قویندروب آلوب،
 چیستا پراستیناغه توروب آقرنغه باصقالاب
 بتون تەنینی قورتلور، قولاق آستلارندە
 موینلرنک برده دوم قالماسون. پشکەکان بیلرلی
 بولسە پودراسیبلور. آپتیکدە اوزینه مخصوص
 پودراسی بولا. تمام تەنی کیموب بتکاندن صوگ-
 یومشاق کیوملر کیدرتوب، اورنینه یاتقرولور.
 بیک ضرور بولماغاندە بالانی تیربەتوب
 اویرەتمەگان یاغشی. اگر هر وقت تیربەتوب
 طورولسە، بالاغه بیک ضرردر. آلتی آیلقی
 بولغاچ، آز زغنە ماننی بوتقه یا که شور پاغە

موندن بياك صافلانورغه؛ بالاقاراول-
چيلارنى بو طوغرىده بياك كوزه تورگه تيوش،
آنلارنىڭ نادانلارى بالاغە هر وقت چەينەب
آشالوچان بولالار. آخىرى بار.
فخرالبنات ساليمازىيە .

چىنكان بولكى ياكە شىكر صووينە چىنكان
صوخارى بىرلە باشلار، بالاقاراول سوت
بىرلە چىلى پشلى يومورقە غايىت فائىدەلى آشدر.
هېچ بىر وقت چەينەب آشانو، ياكە سوت
شىكلى نرسەلرنى آغزە چلتوب اچرتوب يارام،

معلمەلر مەزگە شەھادت نامە قاينىن آلورغە؟

لىكن بىز معلمەلرنىڭ ھالى نىچوك؟ بىزنى
صوڭقى وقتلاردا دوخاۋونوى صابرانىيە امتحان
قىلمى ھەم مەزگە شەھادت نامە بىرمىدر. اما
اينىسپىكتورلار كۆپ وقت بىزنى شەھادت نامە
صورىلار. بو مەكتوبىم بىرلە «مەكتەب» ژورنالى
آشا اربابى بولغان كشىلەرگە شول سؤالننى
بىرەم، ھەم شول مەسئەلنىڭ نىچوكك بىر تۈرلى حل
ايتلۇۋىن ملتىزنىڭ باشنەراق طورغان ذوات
كرامدىن اوتنەمەن.

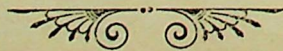
بىنە اوز طرفەدىن شونىدە ايتوب كىتونى
مەقول كورەمەن، كە ھىچدە بولماسە بىز معلمەلەر
اۋچون جاي كۈنى اصول تەلىم وتىرىيەگە
دائر موقت قورصلار آچوب، شونىدە بىر نىچە
آي اوقۇغاننىڭ صوڭىدە، مەزگە بىر رەسمى شەھ-
ادت نامە بىرۈ مەكىن توگلىمى.

غىر رەسمى معلمە فرخانە فىئى اللىنا.

مەھترىم مەھر افندى!

انسانىيەت نامىنە مەنىم شول مەكتوبچىگەنى
ژورنال كىزىدە درج ايتوۋگۈزى اوتنەمەن.

مەكتەبلەر بىزنى اصلاح، مەكتەبلەر بىز اۋچون
معلمەلەر ھازىرلەۋ مەسئەلسى ملى غىزىتەلەر بىزدە
بايتاق مەناكرە قىلوندى ھەم قىلونماقەدەر.
ملى مەكتەبلەر بىزدە اۋتونا طورغان معلمە
لەر اۋچون صوڭقى زامانلاردا شەھادت نامە
كېرەك بولوب كىتىدىكى ھەر كەمگە مەلۇمدەر.
بو شەھادت نامە مەسئەلسى معلمەلەر اۋچون
بىر درجە حل قىلونۇۋى مەكىندەر. چۈنكى ھەر
معلمە، اىستەسە، دوخاۋونوى صابرانىيە غەباروب
ملا و معلمەلەرگە امتحان بىرۈب، شەھادت نامە
آلۇب قاينالادىر. بو شەھادت نامە معلمەلەر
ايتەر اۋچون ھازىرگە ھەر بىردە مەقبۇلدەر،
ھەم اىنسىپىكتورلاردا موندى شەھادت نامەسى بولغان
معلمەلەرگە بىر سوزدە ايتىمىلەر.

اوقو ومکتب عالیینه دائر خبرلر .

مسلمانلاردن قزانلی عبدالله افندی آپانایفنی کوروب سویله شدم. آپانایف جنابلری: «گیمنازیانی آچارغه مطلق طرشاچاقبز. لکن گیمنازی یا آچو مسئله سنده طرشوب یوروچی یاشلر بز طرفندن بر آز مساهله بولدی: آلاز مین پیتر بورغغه کینکان وقتغه گیمنازیانک اوصتاف هم پراگراماسن اولگورتوب بیره آلمادیلار. اگر شول اوصتاف و پراگراما قولمده بولسه، مین معارف ناظری یانینه کروب سویله شه چک ایدم. مونکغی ترتیبلرنی بلگان کشیلر، اوصتافی و پراگراماکنز قولکنزده بولماغاچ، مینیسترنی کوروده هیچ فایده یوق دیدیلر» دیه سویله دی.

یوبیلیی.

تجربه لی معلملر بزدن رضوان افندی ابراهیمف جنابلرینک معلمک ایته باشلاوینه بویل یاز اون ییل طولا ایکن. شول مناسبت برله رضوان افندیگه یوبیلی یاصاونی معلم یوسف شرقی افندی «قویاش» غزیته سنده «تعلیم مخلصلرینه و آرقاداشلارینه» تقدیم ایتهدر. اون ییل معلمک ایتو عمومی و ملی اشلر آراسنده ایکن قیین شایان اعتبار بولغان بر خدمت ملیهدر. شونک اوچون شرقی افندیکن تقدیم ایتمش مسئله سینه بیک کوب ذوات کرام اشتراک ایتهر دیوب او یلیبیز.

۱۹۱۰ نچی ییلنک یازنده مفتی حضرت سلطانی جنابلرینک مفتی لک خدمتینه ۲۵ ییل طولو مناسبتی ایله یاصالمش یوبیلیگه روسیه نک تورلی طرفندن جیوامش مسلمانلر یوبیلی شرفینه اوقا شهرنده بر دارالمعلمین آچارغه قرار بیرگانلر ایدی. شول دارالمعلمیننی آچار اوچون صایلانغان کامیسیه نه لیگه قدر بو یولده کوب خدمتلر ایتدی، آچلاچاق دارالمعلمیننک اوصتافن، پراگراماسن توزوکه حاضره اش نک ایکن اهمیتلی طرفی حکومت دن رخصت آلوده غنهدر. مفتی حضرت رمانوف سلاله سی نک یوبیلی مناسبتی برله پیتر بوغغه بارغان وقتنده معارف مینیسترینه کروب آنک فکرن صورغان. مینیستر رخصت بیره چکن وعده ایکن ایمش.

رمانوف سلاله سی نک اوچ یوز ییللق یوبیلی یادکارینه قزان مسلمانلاری بر قزلار گیمنازی یاسی هم بر قزلار پریوتی آچارغه قرار بیردیلر. بو پریوتده روسچه آلتی ییل اوقولا تورغان ایکی صنفلی مکتبده بولاچق. قزان نک جمعیت خیریه سی بر هنر مکتبی آچاچاق. بو هنر مکتبنده حاضرگه تیمر چیلک هنری اویره ته طورغان فسه گنه بولوب تحصیل مدتی اوچ ییل بولاچق.

پیتر بورغان

(اوز مخربزدن)

یوبیلی مناسبتی برله پیتر بورغغه کیلمش